

Political Sociology of Population Aging

Samira Moradi^I, Masoud Akhwan Kazemi^{II}, Mohammad Abolfathi^{III}

<https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.29121.2276>

Received: 2024/03/15; Revised: 2024/06/03; Accepted: 2024/06/04

Type of Article: **Research**

Pp: 297-336

Abstract

Aging population is the product of population transition in which fertility and mortality decrease from high to low levels. The proportion of elderly people in the population is increasing and the number of young people is decreasing. The dimensions and consequences of this issue, despite the fact that in social sciences, such as; The economics of population aging, psychology of aging, sociology of aging, etc. have been analyzed and evaluated, but this issue has not been paid much attention by sociologists and political thinkers. Based on this, the present research aims to theorize the effects and consequences of this issue from the perspective of political sociology in the form of the theory of non-commitment. In this regard, what effects does the aging of the population have, for example, on the political behavior of citizens or their electoral tendencies or on their political demands from the government; Or what effects and consequences the aging of leaders, politicians and decision-makers will have on the behavior and performance of governments, in the future of policy-making, will be analyzed and analyzed. Demographic trends on the issue of aging confirm the fact that both current conditions and future trends of population aging are related to politics and power. In this research, with the aim of explaining and analyzing the subject and in order to obtain the required information, library data and documents have been used, and the method used in this research is analytical-descriptive.

Keywords: Aging, sociology of aging, population aging, political sociology, lack of commitment.

I. PhD student in Political Sociology, Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran (Corresponding Author).

Email: moradi.sami1369@gmail.com

II. Professor, Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran.

III. Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran.

Citations: Moradi, S., Akhwan Kazemi, M. & Abolfathi, M., (2024). "Political Sociology of Population Aging". *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 13(24): 297-336. <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.29121.2276>

Homepage of this Article: https://csr.basu.ac.ir/article_5603.html?lang=en

1. Introduction

The analysis of the age structure of the population, which is considered the main interest of demographers, is not well understood by sociologists and political thinkers, and therefore it is necessary that, along with various social sciences that understand new dimensions of this phenomenon day by day. Political sociology should also pay serious attention to this issue through the lens of its epistemological foundations and especially evaluate and analyze the consequences of population aging from the perspective of this science. In this regard, in this research, an attempt is made to investigate and study the problem of population aging (without considering a specific country) theoretically, from the perspective of political sociology, and to be able to examine the problem of population aging from a new perspective and attitude. slow, and evaluate and analyze the determining dimensions and consequences of this issue on various aspects of social and political life. Based on this, the present research will try to examine the effects and consequences of this issue from the perspective of political sociology. What effects does the aging of the population have on the political behavior of citizens or their electoral tendencies or on their political demands from the government? Or what effects and consequences will the aging of leaders, politicians and decision makers have on the behavior and performance of governments. The results of the article show that the aging population, from the perspective of political sociology, has caused a decrease in the level of political activities and civil participation of citizens and pushes their demands from the political spheres to the spheres of welfare and health and social security. On the other hand, aging in the field of political leaders and politicians causes the reduction of aggressive and radical policies and the slowing down of fast and fundamental changes and causes a kind of conservative tendencies and behaviors in politics. Therefore, demographic trends on the issue of aging confirm the fact that both current conditions and future trends of population aging are related to politics and power.

2. Materials and Methods

According to the nature of the subject and research objectives and in order to obtain the required information and collect the materials, library data and documents have been used, based on various researches and researches conducted in the field of sociology of aging, psychology of population aging and old age, To study the phenomenon of population aging from the perspective of political sociology with a forward-looking perspective. The type of research is also applied and developmental. The method used in this research is analytical and explanatory and based on interdisciplinary studies

(i.e. the combination of sociology, psychology and political science) and tries to theoretically analyze the issue of population aging from the perspective of political sociology. examine and analyze its dimensions and consequences from this aspect.

3. Discussion

3-1. Political sociology of population aging

In this article the consequences and effects of population aging will be analyzed and investigated from the perspective of political sociology and with the theoretical framework of non-commitment. First, the political sociology of aging people and then the political sociology of aging politicians and political leaders will be discussed.

3.1.1. Political sociology of aging people

In the aging society, since the elderly make up a significant percentage of the country's population and the weight of this population group increases over time compared to other population groups and their role in political developments will increase with the increase of their proportion in the population. Among the most important issues in this field, the political attitude of the voters - young and old - towards the age of the election candidate, the political priorities of the voters (young and old), the reduction of the political participation of the elderly population, the reduction of social capital in the elderly society and the reduction of society's institutions Madani is an old man in society.

3.1.2. Political sociology of the aging of rulers and political leaders

Along with the general aging of the workforce, one consequence of an aging world is that more leadership positions are held by older people than ever before. Psychological research has shown that older leaders have distinct characteristics compared to younger leaders. Therefore, this important includes things such as; Gerontocracy (the government of the elderly or gerontology), the influence of age and leadership in political systems, the expansion of conservatism of political leaders and away from the policies of rapid and fundamental changes, the aging of leaders and the reduction of international conflicts and the change of priorities towards the expansion of welfare policies.

4. Conclusion

The changes that older people face physically and mentally create different conditions that the non-commitment strategy refers to as active non-engagement.

A situation that leads to a decrease in the amount of political participation, a decrease in social capital, a decrease in civil society institutions, and a decrease in political conflicts in the elderly society, because the elderly, in accordance with the strategy of non-commitment in the last years of life, gradually reduce their social connections with society and others. Data and at the same time the society also mutually separates the individual through the rational-legal requirements of the job system, changing the nature of the family, etc. As a result, elderly people reduce their activity level, look for more passive roles, and therefore the interaction of the elderly person in the social system, to which he belongs, decreases. Another consequence of the aging of the society is the change in the priorities, attitude and behavior of people regarding political issues, which are affected by the aging, needs and psychological and physiological changes of this period. Therefore, as examined, the electoral behavior of voters, voting patterns and political preferences of voters will be different in the old society. From the point of view of non-commitment theory, the important consequences of this change in behavior, priority and political attitude, in addition to the movement of the society towards conservatism and the reduction of the tendency to accept innovation and reforms in the society, are the management of leadership positions by older people more than ever before. Elderly political leaders whose physical and cognitive abilities have decreased due to old age and can have consequences such as the spread of gerontocracy, the spread of conservatism and away from the policies of quick and fundamental changes, the change of priorities towards the expansion of welfare policies, the reduction of international conflicts and the reduction of political ambitions. To have together older leaders tend to behave more ideologically than strategically while in office.

Acknowledgments

We are grateful to the anonymous reviewers of the publication who contributed to enriching the content of the article with their constructive suggestions.

Observation Contribution

The participation of all authors in writing the article was equal.

Conflict of Interest

The authors, while complying with publication ethics in referencing, declare that there is no conflict of interest in the contents of this article.

جامعه‌شناسی سیاسی سالخوردگی جمعیت

سمیرا مرادی^۱، مسعود اخوان کاظمی^{II}، محمد ابوالفتحی^{III}

شناسه دیجیتال (DOI): <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.29121.2276>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۵، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۳/۱۴، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۱۵

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۲۹۷-۳۳۶

چکیده

پیر شدن جمعیت محصول گذار جمعیتی است که در آن، باروری و مرگ و میر از سطوح بالا به میزان پایینی کاهش پیدا می‌کند. نسبت افراد سالمند در جمعیت افزایش یافته و تعداد افراد جوان کاهش می‌یابد. ابعاد و پیامدهای این مسأله، با وجود این واقعیت که در علوم اجتماعی، مانند: اقتصاد سالمندی جمعیت، روان‌شناسی پیری، جامعه‌شناسی سالمندی و غیره مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفته است، اما این موضوع از سوی جامعه‌شناسان و اندیشمندان سیاسی چندان مورد توجه واقع نشده است. بر این اساس، پژوهش حاضر بر آن است تا آثار و پیامدهای این مسأله را از منظر جامعه‌شناسی سیاسی در قالب نظریه عدم تعهد توریزه نماید. در این راستا، این‌که پیر شدن جمعیت چه تأثیراتی را به‌عنوان مثال، بر رفتار سیاسی شهروندان یا گرایش‌های انتخاباتی آن‌ها و یا بر مطالبات سیاسی آن‌ها از حکومت برجای می‌گذارد؛ و یا این‌که پیر شدن رهبران و سیاستمداران و تصمیم‌سازان چه آثار و تبعاتی را در رفتار و عملکرد حکومت‌ها، در بعد سیاست‌گذاری‌ها ایجاد خواهد نمود مورد تحلیل و واکاوی قرار خواهد گرفت. روندهای جمعیتی در مورد مسأله پیری، این واقعیت را تأیید می‌کند که هم شرایط فعلی و هم روندهای آینده سالخوردگی جمعیت، به عرصه سیاست و قدرت مربوط می‌شود. در پژوهش حاضر با هدف تبیین و تحلیل موضوع و به‌منظور دست‌یابی به اطلاعات مورد نیاز، از داده‌های کتابخانه‌ای، اسنادی استفاده شده است و روش به‌کار رفته در این پژوهش نیز تحلیلی-توصیفی می‌باشد.

کلیدواژگان: سالمندی، جامعه‌شناسی پیری، پیری جمعیت، جامعه‌شناسی سیاسی، عدم تعهد.

I. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

(نویسنده مسئول) Email: moradi.sami1369@gmail.com

II. استاد گروه علوم سیاسی، گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

III. استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

ارجاع به مقاله: مرادی، سمیرا؛ اخوان کاظمی، مسعود؛ و ابوالفتحی، محمد، (۱۴۰۳). «جامعه‌شناسی سیاسی سالخوردگی جمعیت». پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۳(۲۴): ۲۹۷-۳۳۶. <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.29121.2276>

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://csr.basu.ac.ir/article_5603.html?lang=fa

۱. مقدمه

زمانی یک جامعه، سالخورده یا سالمند نامیده می‌شود که درصد افراد بالای ۶۵ سال آن به بیش از ۸ تا ۱۰٪ افزایش پیدا کند (قیصریان، ۱۳۸۸: ۲). پیش‌بینی‌های بخش «جمعیت سازمان ملل» که در گزارشی با عنوان «پیری جمعیت جهان» انجام گرفته است، تعداد افراد بالای ۶۵ سال جهان از ۸۰۰ میلیون نفر حدود ۱۱٪ جمعیت جهان) به بیش از ۲ میلیارد نفر (حدود ۲۲٪ جمعیت جهان در سال ۲۰۵۰ م. خواهد رسید؛ هم‌چنین در گزارش مربوطه، پیش‌بینی شده است که جمعیت جهان در فاصله سال‌های ۱۹۵۰ تا ۲۰۵۰ م.، بیش از ۳/۷ برابر و تعداد افراد ۶۵ سال و بالاتر، حدود ۱۰ برابر خواهد شد (باسخا و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۳۲-۱۳۱). براساس طبقه‌بندی «شرایک» و «سیگل» (۱۹۷۶) نیز، اگر جمعیت ۶۵ ساله و بیشتر کمتر از ۵٪ باشد آن جمعیت جوان، و اگر درصد یا میزان افراد سالخورده ۱۰٪ یا بیشتر باشد، جمعیت پیر محسوب می‌شود. درصد جمعیت بالای ۶۵ ساله در کشورهای توسعه‌یافته معمولاً بالاتر از مناطق دیگر جهان است. در سال ۲۰۰۵ م. جمعیت بالای ۶۵ سال کشورهای توسعه‌یافته نزدیک به ۵ برابر کشورهای توسعه‌نیافته بوده است (سازمان ملل، ۲۰۰۵: ۴۵). پیش‌بینی‌های سازمان ملل برای دوره زمانی ۲۰۵۰-۲۰۳۰ م. نشان می‌دهد که جمعیت سالمند در این دوره دارای میزان رشدی معادل ۳/۵ برابر بیشتر از میزان رشد کل جمعیت خواهد بود (۲/۸٪ در مقابل ۰/۸٪)، (قیصریان، ۱۳۸۸: ۲).

روند رو به افزایش سالخوردگی پیامدهایی را در جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی، روان‌شناختی و غیره ایجاد می‌نماید. متخصصان پیری‌شناسی در ارزیابی پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی پیرشدن جمعیت، پیشرفت‌هایی داشته‌اند؛ با این‌حال، پیامدهای سیاسی تغییر هرم سنی جمعیت نادیده گرفته شده است. این غفلت باعث طرح تفاسیر مبهمی از چگونگی تأثیر پیری و سالخوردگی جمعیت بر مسائلی مانند توازن قدرت بین دولت‌ها، جهت‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها، رفتارها و گرایش‌های سیاسی شهروندان، مهاجرت بین‌المللی و هویت ملی شده است؛ از این‌رو، توجه به رابطه سیاست و تغییرات جمعیتی در متن جهانی که به سرعت در حال تغییر است، از اهمیت دوچندان برخوردار می‌باشد. مسلماً اثرات پیری جمعیت در عرصه سیاسی و اجتماعی پیچیده و چندوجهی است و روندهای دموگرافیک در مورد مسأله پیری، این واقعیت را تأیید می‌کند که هم شرایط فعلی و هم روندهای آینده سالخوردگی جمعیت مستقیماً به عرصه سیاست و قدرت مربوط می‌شود.

تحلیل ساختار سنی جمعیت، که موضوع موردعلاقه اصلی جمعیت‌شناسان محسوب می‌شود، از سوی جامعه‌شناسان و اندیشمندان سیاسی چندان درک نشده است و بنابراین ضروری می‌نماید که در کنار علوم مختلف اجتماعی که روز به روز ابعاد جدیدی از این پدیده را

درک می‌کنند (مانند اقتصاد سالمندی جمعیت - جامعه‌شناسی سالمندی - روابط بین‌الملل و پیر شدن جوامع انسانی - اقتصاد سیاسی سالمندی جمعیت - روان‌شناسی پیری و غیره)، جامعه‌شناسی سیاسی نیز از دریچه‌ی مبانی معرفتی و دانش خود، این مسأله را مورد توجه جدی قرار دهد و به‌ویژه پیامدهای پیر شدن جمعیت را از منظر این علم ارزیابی و تحلیل کند. در این راستا، در این پژوهش سعی می‌شود تا مسأله پیر شدن جمعیت (بدون این‌که کشور خاصی مدنظر باشد) به‌لحاظ تئوریک، از منظر جامعه‌شناسی سیاسی مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد و در واقع حوزه‌ی بین‌رشته‌ای جدیدی را ابداع کند تا با پیوندی که بین علوم مختلف جامعه‌شناسی، سیاست و جمعیت‌شناسی ایجاد می‌کند، بتواند مسأله پیر شدن جمعیت را از منظر و نگرشی نو بررسی کند، و ابعاد و پیامدهای تعیین‌کننده‌ی این مسأله را بر وجوه گوناگون حیات اجتماعی و سیاسی، مورد ارزیابی و تحلیل قرار دهد. بر این اساس، پژوهش حاضر تلاش خواهد کرد آثار و پیامدهای این مسأله را از منظر جامعه‌شناسی سیاسی بررسی کند. این‌که پیر شدن جمعیت چه تأثیراتی را بر رفتار سیاسی شهروندان یا گرایش‌های انتخاباتی آن‌ها و یا بر مطالبات سیاسی آن‌ها از حکومت برجای می‌گذارد؛ و یا این‌که پیر شدن رهبران و سیاستمداران و تصمیم‌سازان چه آثار و تبعاتی را در رفتار و عملکرد حکومت‌ها، ایجاد خواهد نمود. نتایج مقاله نشان می‌دهد پیر شدن جمعیت، از منظر جامعه‌شناسی سیاسی، باعث کاهش سطح فعالیت‌های سیاسی و مشارکت‌های مدنی شهروندان شده و مطالبات آن‌ها را از حوزه‌های سیاسی به حوزه‌های رفاه و سلامت و بهداشت و تأمین اجتماعی سوق می‌دهد؛ از سویی دیگر، پیر شدن در حوزه رهبران سیاسی و سیاست‌گذاران، باعث کاهش سیاست‌های تهاجمی و رادیکال و کند شدن تحولات سریع و بنیانی شده و نوعی گرایش‌ها و رفتارهای محافظه‌کارانه را در سیاست‌گذاری موجب می‌شود؛ بنابراین روندهای جمعیتی در مورد مسأله پیری، این واقعیت را تأیید می‌کند که هم شرایط فعلی و هم روندهای آینده‌ی سالخوردگی جمعیت، به عرصه‌ی سیاست و قدرت مربوط می‌شود.

۲. پیشینه پژوهش

تاکنون ادبیات ناچیزی در زمینه‌ی جامعه‌شناسی پیری به‌طور عام و جامعه‌شناسی سیاسی پیری به‌طور خاص توسط نویسندگان و محققان ایرانی و غیر ایرانی تولید شده است. با این وجود، برخی آثاری را که در حول و حوش این زمینه تولید شده، به‌عنوان سوابق پژوهشی، می‌توان به شرح زیر بیان کرد.

- کتاب پیری و رهبری سیاسی (*Aging and Political Leadership*)، تألیف «آنگوس مکین‌تایر» (۱۹۸۸)؛ نویسنده در این کتاب، تلاش نموده است که عواقب پیری برای سیاست رهبران را با رویکرد روان‌شناختی پیری طبقه‌بندی، توصیف و تحلیل کند.

- کتاب جامعه‌شناسی پیری و پیرشدگی، تألیف «ونسان کارادک» (۱۳۹۱)؛ در این مطالعه، گونه‌شناختی نوع زندگی سالمندان هنگام بازنشستگی، ترسیم ساختمان اجتماعی سن پیری و بازنمایی اجتماعی آن و نیز رابطه نسل‌ها توضیح داده شده است.

- کتاب دستنامه جامعه‌شناسی سالمندی: روندها و نظریه‌ها، تألیف «ریچارد سترستن» و «ژاکلین آنجل» (۱۳۹۴)؛ این کتاب اولین راهنمای جامعه‌شناسی سالمندی است که دیدگاهی را در مورد طیف گسترده پدیده‌های اجتماعی مرتبط با مسأله پیری مطرح می‌کند و نشان می‌دهد که جامعه‌شناسی سالمندی تا چه حد رونق یافته است.

- کتاب جامعه‌شناسی سالمندان تألیف «محمد تقی شیخی» (۱۳۸۹)؛ این کتاب که در سال ۱۳۸۹ هم‌زمان با رواج بحث سالمندان در جامعه ایران و افزایش این قشر از جامعه منتشر شد. در کتاب حاضر با نگاهی جامعه‌شناختی، وجوه مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سلامت و غیره جمعیت سالمند، با بهره‌گیری از آخرین دیدگاه‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

- مقاله «رهبری و پیری» نوشته «کترین روزینگ» و «فرانزيسکا یونگمن» (۲۰۱۵)؛ این مقاله مربوط به رابطه بین رهبری و پیری است و تمرکز آن بر چگونگی تأثیر پیر شدن رهبران و پیروان بر رفتارهای رهبری است.

- مقاله «سن‌کاندیدا و مشارکت رأی‌دهندگان جوان» نوشته «مایکل جی. پومانته» و «اسکات شروفنگال» (۲۰۱۴)؛ این مقاله به میزان مشارکت جوانان در ایالات متحده می‌پردازد و به‌طور خاص، رابطه بین سن نامزد و تعهد به رأی‌دادن توسط جوانان را در یک آزمایش کنترل‌شده بررسی می‌کند. نویسندگان به‌عنوان نتیجه، ارزش ویژگی‌های نامزد انتخاباتی را به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده رفتار رأی‌گیری تأیید می‌کند.

- مقاله «تغییر در ساختار سنی جمعیت و پیامدهای اجتماعی و سیاسی آن» نوشته «آندری کوروتایف» و «سرگئی شولگین» (۲۰۱۶)؛ در این کار، با استفاده از پیش‌بینی‌های جمعیتی سازمان ملل متحد و شاخص بی‌ثباتی دولت‌ها، پیامدهای احتمالی تغییرات جمعیتی در ساختار سنی در سطح منطقه‌ای و جهانی تحلیل می‌شود.

- رساله «فاصله سنی؟ تأثیر سن بر رفتار رأی‌دادن و ترجیحات سیاسی در رأی‌دهندگان آمریکایی»؛ نوشته «جنی ال هلند» (۲۰۱۳)؛ این رساله به دنبال تأثیر سن بر رفتار رأی‌دادن و ترجیحات سیاسی در رأی‌دهندگان آمریکایی می‌باشد و نتایج آن نشان می‌دهد سن یک متغیر پیش‌بینی‌کننده مهم بالاتر و فراتر از ایدئولوژی و حزب‌گرایی در انتخابات است.

به‌عنوان جمع‌بندی از مباحث مطرح‌شده در این پیشینه پژوهش باید گفت که این پژوهش نسبت به هرکدام از آثار منتشره، درباره جامعه‌شناسی پیری تفاوت دارد و اهداف خاص خود را پی‌گیری می‌کند؛ اول این‌که بیشتر پژوهش‌های صورت‌گرفته به

جامعه‌شناسی سالمندی در معنای عام آن پرداخته، اما هدف پژوهش حاضر، بررسی آثار و پیامدهای پیرشدن جمعیت از منظر جامعه‌شناسی سیاسی است. این‌که پیر شدن جمعیت چه تأثیراتی را، به‌عنوان مثال، بر رفتار سیاسی شهروندان یا گرایش‌های انتخاباتی آن‌ها و یا بر مطالبات سیاسی آن‌ها از حکومت بر جای می‌گذارد؛ و یا این‌که پیر شدن رهبران و سیاستمداران و تصمیم‌سازان چه آثار و تبعاتی را در رفتار و عملکرد حکومت‌ها، چه در بُعد سیاست‌گذاری‌های داخلی و چه در زمینه تعیین اهداف و جهت‌گیری‌های سیاست خارجی، ایجاد خواهد نمود. نکته سوم هم این‌که، در این پژوهش تلاش می‌شود، خلأ پژوهشی موجود در پرداختن به مسأله سالمندی از منظر جامعه‌شناسی سیاسی، که در میان متون پژوهشی به چشم می‌خورد، پر شود.

۳. مبانی نظری (نظریه عدم تعهد)

اولین نظریه پیری‌شناسی^۱ در دیدگاه کارکردگرایی، نظریه عدم تعهد^۲ است، که حاکی از آن است که کناره‌گیری از جامعه و روابط اجتماعی، بخشی طبیعی از فرآیند پیر شدن است (کامینگز و هنری، ۱۹۶۱). این نظریه توسط «کامینگز» و «هنری»^۳ در سال ۱۹۶۱م. در کتاب «پیر شدن» تکوین یافته و جزء اولین و بحث‌برانگیزترین نظریه‌های جامعه‌شناختی در مورد پیری می‌باشد، که قصد دارد عدم درگیری فعال اجتماعی و سیاسی افراد مسن را تبیین کند. براساس این نظریه، فرد در سال‌های میانی عمر، فناپذیری و مرگ خود را یاد می‌کند و تدریجاً ارتباطات اجتماعی خود را با جامعه و دیگران کاهش داده و هم‌زمان جامعه نیز، متقابلاً فرد را از خود جدا می‌سازد (عامری، ۱۳۸۱: ۹). نظریه عدم تعهد، فرآیند جدایی تدریجی افراد سالمند و جامعه از یک‌دیگر و کناره‌گذاری افراد مسن از نقش‌های اجتماعی و روابط اجتماعی را پدیده‌ای دو طرفه، اجتناب‌ناپذیر و طبیعی تلقی می‌کند (اسپری و فروغان، ۱۳۹۶: ۳)؛ در نتیجه، تعامل بین فرد پیر و دیگر افراد در نظام اجتماعی، که او متعلق به آن است کاهش می‌یابد؛ لذا افراد مسن سطح فعالیت خود را کاهش می‌دهند، به دنبال نقش‌های منفعل‌تر هستند، کمتر با دیگران تعامل دارند و به‌طور فزاینده‌ای مشغول زندگی درونی خود می‌شوند (میا، ۲۰۱۹: ۹). عدم تعهد، فرض اصلی این نظریه است؛ در این تئوری فرض شده است که پیران، از کار همیشگی که در طول سنین میانسالی عمر، انجام می‌داده‌اند، جدا شده و وقت خود را، صرف فعالیت‌های شخصی و مربوط به خود، می‌کنند (عامری، ۱۳۸۱: ۹). به این دلیل که همه انتظار دارند روزی بمیرند، و چون با نزدیک شدن به مرگ، زوال جسمی و روحی شروع می‌شود، طبیعی است که از افراد و جامعه کناره‌گیری شود (کامینگز و هنری، ۱۹۶۱). جامعه به دلیل مواردی از جمله: الزامات عقلایی-قانونی نظام شغلی در جامعه، ماهیت خانواده هسته‌ای، و میزان افتراقی مرگ و میر به افراد اجازه می‌دهد تا از مشارکت در عرصه

اجتماعی خارج شوند. تعاملات کمتر و جدا شدن از نقش‌های مرکزی، منجر به تغییر روابط در نقش‌های باقی مانده می‌شود (کامینگز و همکاران، ۱۹۶۰)؛ بدین ترتیب، پژوهش حاضر براساس استراتژی عدم تعهد کامینگز و هنری، تلاش خواهد نمود تا آثار و پیامدهای پیری جمعیت از منظر جامعه‌شناسی سیاسی تحلیل گردد. این‌که این مسأله چه پیامدهایی را از یک سو بر روی فعالیت‌های سیاسی، مشارکت‌های مدنی، نهادهای جامعه مدنی، گرایش‌ها و رفتارهای سیاسی شهروندان خواهد داشت و از سوی دیگر، پیر شدن رهبران سیاسی سیاست‌گذاران، چه آثاری را بر عملکردها و سیاست‌های داخلی و خارجی کشورها بر جا می‌گذارد، در واقع، آن‌گونه که چارچوب نظری فوق اشاره دارد، پیر شدن جمعیت، با افزایش نسبت افراد سالمند در جامعه همراه است. افراد سالمندی که دارای شرایط خاصی هستند، توانایی و قدرت جوانی را از دست داده‌اند و این خود به عنوان یک عامل مهم می‌تواند بر سطح فعالیت‌های سیاسی و مشارکت اجتماعی آنان تأثیرگذار باشد؛ هم‌چنین این شرایط، بر مطالبات، اولویت‌ها، گرایش‌ها و رفتارهای اجتماعی آنان مؤثر است و تا آنجایی که منابع شخصی و موقعیت ساختاری آنان اجازه دهد، به دنبال تأمین منافع و برآوردن نیازهای خود هستند. نیازها و مطالباتی که در این مرحله از چرخه زندگی افراد مسن ایجاد می‌شوند، متفاوت از منافع و مطالبات افراد جوان هستند؛ هم‌چنین افراد مسن در این مرحله از زندگی خود، از نظر روحیات اجتماعی و سیاسی دچار تغییراتی می‌گردند، که دیدگاه‌های محافظه کارانه‌تری را نسبت به پدیده‌ها دارند؛ بنابراین غلبه این نوع روحیات، بر پیر شدن رهبران سیاسی و سیاست‌گذاران و بر عملکردها و سیاست‌های کشورها نیز اثر گذار خواهند بود، که مطابق چارچوب نظری فوق در این پژوهش به تحلیل آن پرداخته خواهد شد.

۴. روش پژوهش

با توجه به ماهیت موضوع و اهداف پژوهش و به منظور دستیابی به اطلاعات مورد نیاز و گردآوری مطالب، از داده‌های کتابخانه‌ای، اسنادی استفاده شده است تا براساس تحقیقات و پژوهش‌های مختلف صورت گرفته در زمینه جامعه‌شناسی پیری، روان‌شناسی پیر شدن جمعیت و سالمندی، پدیده پیر شدن جمعیت را از منظر جامعه‌شناسی سیاسی با نگاهی آینده پژوهانه مورد پژوهش و مذاقه قرار دهد. در این راستا واژگانی چون: پیری جمعیت، تغییر ساختار سنی جمعیت، تأثیر سن بر ترجیحات سیاسی، پیامدهای تغییر در ساختار سنی، پیری جمعیت و دولت رفاه، پیری و رهبری، تغییر در الگوی رأی با پیری جمعیت و غیره مورد جستجو قرار گرفت. نوع پژوهش نیز کاربردی، و توسعه‌ای می‌باشد. روش به کار رفته در این پژوهش نیز تحلیلی و تبیینی و مبتنی بر مطالعات میان‌رشته‌ای (یعنی ترکیب مباحث جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و علوم سیاسی) است و تلاش دارد تا مسأله پیر شدن

جمعیت را به لحاظ تئوریک از منظر جامعه‌شناسی سیاسی تحلیل و بررسی نموده و ابعاد و پیامدهای آن را از این جنبه مورد واکاوی قرار دهد.

۵. یافته‌های پژوهش

۵-۱. جامعه‌شناسی سیاسی پیر شدن جمعیت

جامعه‌شناسی سیاسی پیری به بررسی رابطه بین پیری و سیاست می‌پردازد و یک حوزه چندرشته‌ای است که از جامعه‌شناسی، علوم سیاسی، روان‌شناسی و غیره برای بررسی رابطه بین سالمندی و سیاست استفاده می‌کند و به دنبال درک تأثیرات و پیامدهای سیاسی-اجتماعی پیر شدن جمعیت است؛ از این رو در ادامه، پیامدها و آثار پیر شدن جمعیت از منظر جامعه‌شناسی سیاسی و با چارچوب تئوریک عدم تعهد، مورد تحلیل و بررسی قرار خواهد گرفت. در ابتدا به جامعه‌شناسی سیاسی پیر شدن مردم و سپس به جامعه‌شناسی سیاسی پیر شدن سیاستمداران و رهبران سیاسی پرداخته خواهد شد.

۵-۱-۱. جامعه‌شناسی سیاسی پیر شدن مردم

پیری تحت عنوان خود، پیری فردی و پیری جمعیت را شامل می‌شود، که در دو سطح تحلیل فردی و جمعیتی بررسی می‌شود. آنچه که پژوهش حاضر به دنبال تحلیل و بررسی آن است مفهوم پیری جمعیت است، که در سطح تحلیل جمعیتی مطرح است؛ از این رو، برای فهم بیشتر موضوع ابتدا به سطح تحلیل فردی و سپس به سطح تحلیل جمعیتی که مورد نظر پژوهش حاضر است، پرداخته می‌شود.

الف) پیری فردی: این دیدگاه از نظر فردی، بهداشتی و پزشکی مطرح است. سالمندی بنا به تعریف سازمان بهداشت جهانی عبور از مرز ۶۰ یا ۶۵ سالگی است. در تعریف دقیق‌تری از پیری که توسط «هندلر»^۴ ارائه شده است؛ «پیری عبارت است از: زوال ارگانیکسم بالغ که ناشی از تغییرات ذاتی وابسته به زمان و اساساً برگشت‌ناپذیر برای همه اعضای یک گونه است، به طوری که با گذشت زمان، آن‌ها به طور فزاینده‌ای برای مقابله با استرس‌های محیط، ناتوان می‌شوند؛ در نتیجه احتمال مرگ افزایش می‌یابد». پیری فردی، نه تنها به تعاملات و روابط متقابل یک فرد اشاره دارد، بلکه شامل عملکرد در نتیجه نقش‌های تجویز شده اجتماعی، انباشت تجربیات و تغییرات در سیستم‌های فیزیولوژیکی و هم‌چنین در فرآیندهای ادراکی، شناختی، عاطفی و روانی است. انسان از نظر زیستی، روانی و جامعه‌شناختی پیر می‌شود. ماهیت سالمندی در بین انسان‌ها به عنوان اعضای جامعه به طور قابل توجهی تحت تأثیر عوامل روانی، اجتماعی و بیولوژیکی است (پاتث، ۲۰۱۷: ۱۶-۱۷).

ب) پیری جمعیت: آن چه که این پژوهش به دنبال تحلیل و واکاوی ابعاد و پیامدهای سیاسی-اجتماعی آن است، سالخوردگی جمعیت می‌باشد که از دیدگاه جمعیت‌شناسی مطرح است. اصطلاح جمعیت به افراد یا مردمی اطلاق می‌شود که در مکانی خاص به زندگی مشغولند. پیری جمعیت نیز عبارت است از: افزایش نسبت افراد سالمند در جمعیت و به بیانی دیگر، کاهش نسبت افراد ۱۴-۰ ساله و افزایش نسبت افراد ۶۰ یا ۶۵ سال و بالاتر و مفهومی برای نشان دادن تغییرات توزیع سنی (ساختار سنی) جمعیت به سمت سنین بالاتر است و انتظار می‌رود که مهم‌ترین پدیدهٔ جمعیتی جهان در قرن ۲۱م. به بعد باشد؛ هر چند که آستانهٔ خاصی برای پیری وجود ندارد، اما صاحب‌نظران و برنامه‌ریزان معمولاً جمعیت پیر و سالمند را جمعیت در سنین ۶۵ سال و بیش‌تر در نظر گرفته‌اند. شرایطی را که در آن میزان مرگ و میر به حداقل خود برسد و میزان مولید هم کاهش یابد، جمعیت سالمندان افزایش می‌یابد (فتحی، ۱۳۹۹: ۳).

پیر شدن مردم یکی از موضوعاتی است که در جامعه‌شناسی سیاسی مورد بررسی قرار می‌گیرد. سالمندی جمعیت به معنای افزایش سن جمعیت است که می‌تواند بر روی سیاست و جامعه تأثیر بگذارد و باعث تغییر در الگوی رفتار سیاسی و روابط قدرت در جامعه و ساختارهای سیاسی-اجتماعی شود. در جامعهٔ پیر، از آنجا که افراد مسن درصد قابل توجهی از جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند و وزن این گروه جمعیتی با گذشت زمان نسبت به سایر گروه‌های جمعیتی زیاد می‌شود و نقش آنان در تحولات سیاسی با افزایش نسبت آنان در جمعیت بیشتر خواهد شد، از منظر جامعه‌شناسی سیاسی پیامدها و تبعات سیاسی را در جامعه به وجود می‌آورد که نیازمند تحلیل و بررسی است. در این راستا و با توجه به اهمیت موضوع سعی می‌شود، در ذیل به مهم‌ترین مسائل پیرشدن مردم از منظر جامعه‌شناسی سیاسی پرداخته شود.

۱-۱-۵. نقش متغییر سن در رفتار انتخاباتی رأی‌دهندگان

از منظر جامعه‌شناسی سیاسی، رفتارهای سیاسی و از جمله رفتار رأی‌دهی، یک کنش سیاسی-اجتماعی محسوب می‌شود و عوامل متعدد اجتماعی، از جمله ساختار سنی جمعیت در آن نقش دارد (باستانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۵)؛ از این رو، تحلیل متغییر سن و نقش آن در رفتار انتخاباتی رأی‌دهندگان دارای اهمیت است و در کنار عناصری مانند عقاید، سیاست‌ها، و اهداف کاندیدا، سن نیز در ارزیابی رأی‌دهندگان مهم است. رأی‌دهندگان ترجیح می‌دهند سیاستمداران مسن‌تر را انتخاب کنند یا جوان‌ترها را به نمایندگی از منافع خود برگزینند؟ مطالعات روان‌شناسی در مورد تأثیرات نسبی جنسیت، نژادپرستی و سن‌گرایی در ارزیابی نامزدها نشان می‌دهد که سوگیری‌های سنی ممکن است حتی بیشتر از تعصبات جنسیتی

یا نژادی اهمیت داشته باشند. در آزمایشی که توسط «سیگلن» (۱۹۸۲)، با نمونه‌ای از دانشجویان کالج انجام شد، ترجیح واضحی برای یک نامزد جوان ۳۱ ساله پیدا کردند که در مقابل یک رقیب میانسال قرار می‌گیرد، و هم‌چنین نامزد میانسال را زمانی که در مقابل رقیبی ۷۰ ساله قرار می‌گیرد، ترجیح می‌دهند؛ با این حال، در همان مطالعه، به نظر نمی‌رسد شرکت‌کنندگان عموماً کاندیداهای مرد را به نامزدهای زن یا نامزدهای سفیدپوست را به نامزدهای سیاه پوست ترجیح دهند. «پیلیاوین» (۱۹۸۷)، در آزمایشی دیگر، با طرح تحقیقاتی مشابه و نمونه متنوع‌تری از شرکت‌کنندگان، به نتایج مشابه سیگلن دست یافت و اثرات مرتبط با سن نامزد، اما نه نژاد یا جنسیت را پیدا کرد؛ با این حال، حتی از آنجایی که روان‌شناسان دریافته‌اند که سن‌گرایی برای انتخاب نامزدها بیشتر از نژاد یا جنسیت یک نامزد تأثیر دارد، تأثیرات سن در سیاست بسیار کمتر از تأثیرات نژاد و جنسیت مورد توجه قرار گرفته است. تا جایی که سن اغلب در چارچوب مبارزات ریاست جمهوری در نظر گرفته می‌شود (رابرتس و ولاک، ۲۰۲۲: ۴)

وقتی سن نامزدی در گفتمان مبارزات انتخاباتی مطرح می‌شود، برجستگی نسبی آن متفاوت است. در سال ۲۰۰۸ م.، بسیاری گفتند که: معتقدند «جان مک کین» ۷۲ ساله خیلی پیرتر از آن است که بتواند به‌طور مؤثر به‌عنوان رئیس‌جمهور خدمت کند؛ با این حال، سن نامزدها در سال ۲۰۲۰ م. که «دونالد ترامپ» ۷۴ ساله با «جو بایدن» ۷۷ ساله مبارزه کرد، کانون اصلی مبارزات انتخاباتی نبود. احتمالاً سن نامزد فقط زمانی برجسته باشد که، شکاف سنی معناداری بین نامزدها و رقیبان آن‌ها پدیدار شود. زمانی که شکاف سنی بین رقبای انتخاباتی برجسته باشد، کاندیداهای ۷۰ ساله به‌ندرت در برابر نامزدهای جوان‌تر مورد توجه قرار می‌گیرند (رابرتس و ولاک، ۲۰۲۲: ۵). کاندیداهایی که در رقابت‌های انتخاباتی سانشان بسیار بالا است (اواخر دهه ۶۰ یا بالاتر)، اغلب از نظر جسمی بسیار شکننده یا ناتوان در کنترل استرس‌های موقعیت، تلقی می‌شوند و حتی عوامل فکری مانند آمادگی ذهنی آن‌ها زیر سؤال می‌رود (هولاند، ۲۰۱۳: ۲-۴)؛ به‌عنوان مثال، زمانی که، «جان مک کین»، «هیلاری کلینتون» و «برنی سندرز» از جمله افرادی بودند که در انتخابات، نامزد ریاست جمهوری بودند، سندرز بعد از یک حمله قلبی، که سن و سلامت عمومی وی را زیر سؤال برد، شک و تردیدهایی در مورد این‌که آیا او می‌تواند گزینه مناسبی برای انتخابات ریاست جمهوری باشد، به‌وجود آمد. نگرانی‌هایی همواره درباره سن کاندیداهای ریاست جمهوری وجود دارد، مطمئناً کسی که قصد دارد بر مسند ریاست جمهوری تکیه زند حداقل باید بتواند چهار سال آینده این سمت را بر عهده بگیرد، و بنابراین سلامتی به یک مسأله تبدیل می‌شود. در عین حال، ممکن است این مسأله ایجاد شود که یک کاندیدای مسن و سالمند نتواند با رأی‌دهندگان جوان ارتباط برقرار کند (لوپز، ۲۰۱۹). این یافته‌ها برای ادبیات رفتار سیاسی

و هم‌چنین برای بدنه‌رو به رشد ادبیاتی که پیامدهای سیاسی پیری رأی‌دهندگان را مورد بحث قرار می‌دهند، پیام‌هایی دارد، که در تحقیق در مورد اثرات سنی رفتار سیاسی باید به آن توجه کند (تیلای، ۲۰۰۵: ۴۴۲).

۲-۱-۵. نگرش سیاسی رأی‌دهندگان - پیر و جوان - نسبت به سن کاندیدای انتخاباتی

هر دو گروه رأی‌دهندگان جوان و پیر تمایلات متفاوتی در انتخاب نامزد سیاسی برای نمایندگی منافع خود دارند. مجموعه‌رو به رشدی از ادبیات نشان می‌دهد که رأی‌دهندگان تمایل دارند به نامزدهایی رأی دهند که مشخصات اجتماعی و جمعیت‌شناختی خود را به اشتراک بگذارند. دلیل اصلی این امر این است که آن‌ها معتقدند که این نامزدها تمایل بیشتری به ترویج ترجیحات و علایق خود دارند. اگر نمایندگی سیاسی برای رأی‌دهندگان مهم است، ممکن است از رأی‌دهندگان جوان انتظار برود که با حمایت از سیاستمداران جوان، بازنمایی توصیفی بهتری را مطالبه کنند (سوی، ۲۰۲۱: ۱). «پاپکین» (۱۹۹۱) استدلال می‌کند؛ نامزدی که از نظراجتماعی - جمعیت‌شناختی مشابه رأی‌دهنده باشد، ظاهراً نیازهای رأی‌دهنده را بیشتر درک می‌کند تا نامزدی که از نظر اجتماعی - جمعیت‌شناختی متمایز است؛ به عبارت دیگر، سودمندی موردانتظار از نامزدی که از نظر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی به رأی‌دهنده شباهت بیشتری دارد، بیشتر از یک نامزد کمتر مشابه است، که با ارزیابی اعضای گروه‌های مشابه، هویت‌های گروهی یا خرده‌فرهنگ‌های مشابه معمولاً سازگار است (هولاند، ۲۰۱۳: ۱۸)؛ بنابراین، با توجه به احتمال در نظر گرفتن سن نامزدها نسبت به یک‌دیگر در رقابت‌های انتخاباتی، نامزدهایی که جوان‌تر از رقبای خود به نظر می‌رسند احتمالاً در میان رأی‌دهندگان جوان‌تر محبوبیت بیشتری دارند؛ درحالی‌که نامزدهایی که از مخالفان خود مسن‌تر به نظر می‌رسند احتمالاً در میان رأی‌دهندگان مسن‌تر محبوبیت بیشتری دارند. در این تحلیل‌ها از سن تقویمی نامزدها استفاده می‌شود.

تجزیه و تحلیل انتخابات ریاست جمهوری آمریکا، سال ۲۰۰۸ و ۲۰۱۲ م. نشان می‌دهد رأی‌دهندگان جوان و پیر در انتخاب‌های خود برای ریاست جمهوری اختلاف نظر داشتند. جوانان به‌طور عمده از «باراک اوباما» حمایت کردند؛ درحالی‌که پیرها به‌شدت از جان مک‌کین و «میت رامنی»^۵ حمایت کردند (هولاند، ۲۰۱۳: ۱۲). به‌عبارتی، جوانان با اکثریت قاطع به باراک اوباما از حزب دموکرات رأی دادند؛ درحالی‌که افراد مسن به جان مک‌کین و میت رامنی جمهوری خواه رأی دادند. در این انتخابات، جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله در مقایسه با جان مک‌کین (۶۶٪ به ۳۲٪) به باراک اوباما رأی دادند؛ درحالی‌که افراد مسن ۶۵ سال به جای اوباما (۵۳٪ تا ۴۵٪) مک‌کین را انتخاب کردند (همان، ۱). علاوه بر سن نامزدها، سن

رای دهندگان موضوع نسبتاً مورد علاقه مطبوعات محبوب در طول فصل مبارزات انتخاباتی است. همان‌طور که در بالا اشاره شد، یک شکاف سنی بین انتخاب‌های رای جوانان و افراد مسن در انتخابات عمومی ۲۰۰۸ و ۲۰۱۲ م. آمریکا مشهود بود. برخی از روزنامه‌های سراسری این تفاوت را با تیتراهای پیش‌رو گزارش کردند: «کمپین ۸: شکاف نسل‌ها در انتخابات ۲۰۰۸ م. افزایش می‌یابد»؛ رای دهندگان جوان در نظرسنجی به سمت اوباما می‌آیند؛ «چرا اوباما رای را به شدت به هم می‌ریزد»؛ و «آیا رای دهندگان مسن سلاح مخفی جان مک کین هستند؟». در سال ۲۰۱۲ م.، رای جوان‌ترها در طول چرخه مبارزات انتخاباتی ارزشمند بود، با این ادعا که اوباما دوباره به رای جوانان برای کمک به تلاش‌هایش برای پیروزی مجدد در انتخابات نیاز دارد (هولاند، ۲۰۱۳: ۶؛ رابرتس و ولاک، ۲۰۲۲: ۶). طرح این‌گونه مباحث به تفاوت‌های نگرشی بین رای دهندگان پیر و جوان در انتخابات‌های مختلف اشاره کرده‌اند و تأکیدی بر اهمیت موضوع است.

۳-۱-۱-۵. اولویت‌های سیاسی رای دهندگان (پیر و جوان)

در علوم سیاسی، مطالعات زیادی در مورد تأثیر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مانند: جنسیت و نژاد بر ترجیحات سیاسی شناخته شده است، اما بسیاری از این تحقیقات سن را نادیده گرفته‌اند، با وجود این واقعیت که سن یکی از قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های اولویت‌های سیاسی افراد است (هولاند، ۲۰۱۳: ۱). ترجیحات و اولویت‌های سیاسی جوانان در عرصه سیاسی و اجتماعی متفاوت از افراد پیر است و می‌توان به: کنش‌های اجتماعی محلی، مصرف‌گرایی سیاسی، جنبش‌ها و فعالیت‌های اجتماعی جدید، سیاست تک‌موضوعی، سیاست اعتراضی، علاقه کمتر به سیاست در شکل سنتی آن، نگرش منفی بیشتر و هم‌چنین اعتماد کمتر به فرآیندهای سیاسی و غیره اشاره کرد (کونتلیور، ۲۰۰۷: ۱۶۵-۱۶۶). هم‌چنین در افراد پیر جهت‌گیری قوی‌تری برای رای دادن به احزابی ایجاد می‌شود که بزرگ و / یا به‌طور منظم بخشی از دولت هستند. این احزاب به‌عنوان بازیگران اصلی در دولت یا اپوزیسیون، می‌توانند بارها بر رای دهندگان مسن تأثیر بگذارند؛ در نتیجه، احزاب کوچک‌تر در میان رای دهندگان مسن جایگاه پایینی دارند؛ زیرا میراث پایدار آن‌ها در ذهن رای دهندگان مسن به خوبی تثبیت نشده است (گارس، ۲۰۰۸: ۲۸۷). از سال ۱۹۸۰ م. سبزه‌وارد صحنه شدند؛ آن‌ها به شدت در میان رای دهندگان جوان حضور دارند، این موضوع نشان می‌دهد، رای دهندگان جوان به احزاب کوچک (عمدتاً غیردولتی، سبزه‌وار و غیره رای می‌دهند، به نظر می‌رسد از این فرضیه حمایت می‌کند که احزاب بزرگ‌تر در میان رای دهندگان مسن دارای مزیت هستند (گارس، ۲۰۰۷: ۱۸۷).

شهروندان مسن تمایل کمتری به رای دادن به احزاب سیاست جدید مانند احزاب سبز دارند؛ زیرا این احزاب ارزش‌های پساماتریالیستی را نشان می‌دهند. شهروندان مسن احتمالاً

جذب سیاست‌هایی می‌شوند که به سمت تورم پایین، کنترل مهاجرت و نظم و قانون تنظیم می‌شوند. در مقابل، شهروندان جوان نسبت به ترجیحات پسامتریالیستی، ارزش قائل شدن به مسائل کیفیت زندگی مانند: آزادی‌های سیاسی و بیانی، پایداری زیست‌محیطی تمایل دارند. آن‌ها هم‌چنین به‌طور فزاینده‌ای از محدودیت‌های ترتیبات دموکراتیک موجود دل‌سرد خواهند شد و در عوض به سمت سیاست‌های بدیل و تغییرگرا کشیده می‌شوند (گارس، ۲۰۰۸: ۲۸۷). در پژوهشی که با توجه به داده‌های انتخابات سال ۲۰۰۴ م. در استرالیا صورت گرفت، نشان داد که جوانان حمایت کمتری از احزاب اصلی و حمایت بسیار قوی از سبزها در انتخابات داشتند. ۱۷٪ از رأی‌دهندگان زیر ۲۵ سال به سبزها رأی داده‌اند. این نسبت در هر دو گروه ۲۵ تا ۳۰ و بالای ۳۰ سال بیش از دو برابر است و این آمار حاکی از این است که جوانان تمایل بیشتری به حمایت از احزاب کوچک دارند؛ هم‌چنین با توجه به تمایل رأی‌دهندگان سبز به سمت چپ طیف سیاسی، ممکن است این الگوی حمایت از سبزها، در میان جوان‌ترین گروه‌ها به نوعی تأییدکننده این موضوع باشد که جوانان بیشتر از افراد مسن در الگوی رأی خود گرایش به چپ خواهند داشت (ساها، ۲۰۰۷: ۳۶)

«اسپیساک» و همکاران^۶ (۲۰۱۴) نشان می‌دهند که افراد زمانی که به استراتژی‌هایی برای محافظت از وضعیت موجود اختصاص داده می‌شوند، نامزدهای پیر را ترجیح می‌دهند، اما چهره‌های جوان در زمان تغییرات اکتشافی ترجیح داده می‌شوند (مگنی برتون و پانل، ۲۰۲۱: ۴). شهروندان پیر و جوان نسبت به جریان‌های سیاسی درون حزبی نیز، اولویت‌های متفاوتی را از خود برزو می‌دهند. در درون احزاب طیفی از جریان‌ها وجود دارند که مهم‌ترین آن‌ها شامل جریان اصلی و جریان شورشی است؛ از این‌رو، نامزدهای جریان اصلی کسانی هستند که خود را به‌عنوان نمایندگان حزبشان و به‌عنوان نامزدی که منافع و اهداف حزب را به‌عنوان نامزد آن نمایندگی می‌کند، توصیف می‌کنند. از سوی دیگر، یک نامزد شورشی چالشی برای تشکیلات حزب است؛ درواقع، نامزد شورشی نظم سیاسی درون حزب سیاسی خود را به چالش می‌کشد، برخلاف نامزد جریان اصلی که نماینده نظم حزبی موجود است. انتظار می‌رود که افراد جوان نامزدی را ترجیح دهند که با مدل شهروندی متعهد سازگار باشد و قدرت فعلی حزب را به چالش بکشد (هولاند، ۲۰۱۳: ۱۲). «جنی ال هولاند»^۷ (۲۰۱۳) در پژوهشی نشان می‌دهد که، در هر یک از مواردی که افراد جوان به‌طور قابل توجهی بیشتر به نامزد جوان رأی می‌دادند، آن نامزدهای جوان نیز براساس پوشش روزنامه‌ها از مبارزات انتخاباتی خود، از شورشیان بودند. در انتخابات مختلف در آمریکا، «اوباما» (۲۰۰۸)، «هارت» (۱۹۸۴)، «جکسون» (۱۹۸۴)، «کندی» (۱۹۸۰) و «براون» (۱۹۸۰) هر دو جوان‌تر و شورشی در رقابت‌های مربوطه خود علیه «کلینتون» (۲۰۰۸)، «موندل» (۱۹۸۴) و «کارتز» (۱۹۸۰) بودند (هولاند، ۲۰۱۳: ۲۱۱-۲۱۲).

بین سن و ایدئولوژی سیاسی از یک طرف و بین ایدئولوژی سیاسی و تعیین اولویت‌های سیاسی رابطه وجود دارد؛ به‌گونه‌ای که، در پژوهشی مشخص شد که گروه‌های سنی مختلف تفاوت‌های ثابتی را در مقیاس لیبرال-محافظه‌کار برای دوره ۲۰۰۸-۱۹۷۲ م. گزارش کردند. جوان‌ترین و مسن‌ترین گروه‌های سنی به‌طور مداوم بیشترین تفاوت را در زمینه ایدئولوژیک داشتند، و اولویت‌های جوانان در مورد مسائل سیاسی و اجتماعی در همان دوره زمانی، به‌طور مداوم نسبت به افراد مسن در مورد مسائلی مانند: برابری جنسیتی، ازدواج همجنس‌گرایان، پذیرش همجنس‌بازان و پذیرش سبک‌های زندگی جدیدتر و غیره، لیبرال‌تر بود (هولاند، ۲۰۱۳: ۱۴۰). برون‌گرایی ساده این الگوهای سنی به آینده دلالت بر این واقعیت را دارد که، با افزایش جمعیت پیر، برنامه و اولویت‌های سیاسی ممکن است به طرز چشمگیری تغییر کند. این پیامدها به‌ویژه با توجه به این‌که شهروندان سالخورده نسبت به جوانان بیشترین رأی را دارند، صادق است (وینکلر، ۲۰۱۵).

۴-۱-۱-۵. کاهش میزان مشارکت‌های سیاسی جمعیت سالمند

جمعیت‌های پیر با ساختار سنی افراد بالای ۵۵ سال از نظر کارآیی سیاسی پایین‌ترین رتبه را دارند. کمترین میزان از نظر کارآیی سیاسی (تعریف شده به‌عنوان «احساس این‌که کنش سیاسی فردی بر روند سیاسی تأثیر دارد یا می‌تواند داشته باشد»); به‌طورکلی، این حس پایین کارآمدی سیاسی با شاخص پایین مشارکت سیاسی مطابقت دارد، این نشان می‌دهد که جمعیت سالخورده دیدگاه بدبینانه‌تری نسبت به امکانات خود برای اثربخشی سیاسی دارند (اشمیدهاوزر، ۱۹۵۸: ۱۱۸-۱۱۹). مشارکت سیاسی به‌عنوان اقدامات شهروندان عادی برای تأثیرگذاری بر برخی نتایج سیاسی تعریف می‌شود و به فعالیت‌هایی مانند رأی دادن، تماس با سیاستمداران و مقامات دولتی، تظاهرات، امضای پوسترها یا کار برای احزاب سیاسی و گروه‌های اقدام اشاره دارد.

چالش‌های اجتماعی مرتبط با پیری جمعیت، مانند: کاهش پایه‌های مالیاتی و افزایش هزینه‌های بازنشستگی، مراقبت‌های بهداشتی و مراقبت از سالمندان، اکنون به خوبی شناخته شده‌اند و در رأس دستور کار سازمان‌ها و نهادهای سیاسی مانند WHO و اتحادیه اروپا قرار دارند. با این حال، توجه کمتری به این واقعیت می‌شود که افزایش جمعیت سالخورده به معنای افزایش سن مشارکت‌کنندگان سیاسی نیز هست. از سال ۱۹۷۳ م. نسبت رأی‌دهندگان واجد شرایط ۶۵ سال و بالاتر در سوئد از ۱۹٪ به ۲۸٪ افزایش یافته است؛ از این رو، با افزایش امید به زندگی، یک زندگی سیاسی طولانی به‌وجود می‌آید، که در طی آن فرد قرار است فعال بماند و منافع خود را از طریق رأی دادن یا سایر انواع مشارکت سیاسی آشکار کند؛ در عین حال، این یک واقعیت ثابت شده است که مشارکت سیاسی با افزایش سن

کاهش می‌یابد، و مسن‌ترین افراد گروهی هستند که کمترین مشارکت را دارند. در پرتو این تغییرات جمعیتی گروه‌های سنی مسن تمایل کمتری به رأی دادن یا مشارکت در سیاست نسبت به جوانان دارند (سولید و شیبیر، ۲۰۲۲: ۲۳۳-۲۴۸).

رابطه بین سن و مشارکت سیاسی اغلب به صورت منحنی توصیف می‌شود، به طوری که افراد جوان‌تر و مسن‌تر نسبت به میانسالان تمایل کمتری به مشارکت دارند. کاهش مشارکت در دوران پیری یک واقعیت ثابت است که در کشورهای مختلف و در طول زمان مشاهده شده است؛ به عنوان مثال، در انتخابات ملی سوئد در سال ۲۰۱۸ م. رأی‌دهندگان ۸۰ ساله و بالاتر، کمترین میزان مشارکت را در بین تمام گروه‌های سنی، ۷۵٫۱٪ داشتند. مطابق با آمار سوئد ۲۰۱۹ م.، در طول ۳۰ سال گذشته، رأی‌دهندگان ۷۵ ساله و بالاتر به طور مداوم کمترین میزان مشارکت را در بین تمام گروه‌های سنی نشان داده‌اند؛ به طور مشابه، نتایج برای کشور سوئد از نظرسنجی اجتماعی اروپا نشان می‌دهد که سطوح مشارکت سیاسی غیرانتخاباتی، که حداقل به عنوان یک فعالیت سیاسی مانند تماس با سیاستمداران، امضای طومار یا پوشیدن نشان‌های تبلیغاتی تعریف می‌شود؛ به طور کلی در حدود ۷٪ در میان جوانان، میانسالان و تازه بازنشسته‌ها، در حالی که سطح مشارکت پس از ۷۵ سالگی به سرعت کاهش می‌یابد (همان: ۲۴۸-۲۳۳).

جمعیت پیر و سالخورده به روش‌هایی متفاوت از جمعیت با ساختار سنی جوان در سیاست مشارکت می‌کنند، این می‌تواند منجر به تغییر دائمی در روند سیاسی مشارکتی دموکراسی‌های پیر شود. اگر جمعیت مسن در مشارکت خود به دنبال علایق دیگری به جز منافع شهروندان جوان باشند، در دموکراسی‌های سالخورده نتایج متفاوتی از سیاست‌ها نسبت به کشورهایی با تعداد کمی از افراد مسن وجود خواهد داشت؛ اگرچه منابع افراد مسن برای مشارکت در سیاست در دهه‌های گذشته افزایش یافته است، اما به نظر می‌رسد که افراد مسن نسبت به جوانان کمتر در سیاست مشارکت می‌کنند. آن‌ها به دلیل ضعف قوای جسمانی در دوران سالمندی، تصاویری درونی نیز در مورد افراد مسن دارند که باید در سیاست منفعل باشند جمعیت سالخوردگان بالای ۶۰ سال بزرگ‌ترین و سریع‌ترین گروه اجتماعی در حال رشد در کشورهای اروپایی را تشکیل می‌دهند (گارس، ۲۰۰۷: ۱۲-۱۴). جمعیت سالخورده در اروپا نسبت به جوانان کمتر احتمال دارد که اعتراضات سیاسی و سایر اشکال مشارکت غیررسمی را انجام دهند. اعتراضات به عنوان حوزه‌ای برای جوانان در نظر گرفته می‌شود و با انرژی جوانان مرتبط است (همان: ۲۲۰)؛ هم‌چنین، جمعیت پیر در بریتانیا، نسبت به افراد جوان، کمتر احتمال دارد اعتراض کنند، زیرا به طور متوسط بیشتر به سمت راست طیف سیاسی گرایش دارند، از نظر سیاسی کمتر احساس کارآمدی می‌کنند و احتمال کمتری برای عضویت در احزاب دارند (همان: ۲۶۳).

آن‌چه مسلم است، این است که تلقی جوانان از سیاست تغییر کرده است. مشارکت سیاسی به‌طور فزاینده‌ای از دریچهٔ چارچوب‌های اقدام فردی مشاهده می‌شود که به موجب آن سازمان‌های رسمی کنترل خود را بر افراد از دست می‌دهند و پیوندهای گروهی با شبکه‌های اجتماعی سیال در مقیاس بزرگ جایگزین می‌شوند. (اسلوم و هن، ۲۰۱۹: ۲۳). جمعیت مسن در اکثر کشورها به احتمال زیاد، مشارکت خود را به سمت فعالیت‌های رسمی سیاسی، مانند رأی دادن و عضویت در حزب هدایت می‌کنند (گارس، ۲۰۰۷: ۹۰)، و نسبت به گروه‌های جوان، در اشکال غیررسمی مشارکت مانند: امضای یک طومار، خرید یک محصول، تحریم یک محصول، تظاهرات قانونی و تماس با یک مقام دولتی یا سیاستمدار کمتر فعال هستند (همان: ۱۳۲). علاوه بر این، در کشورهایی که اخیراً دموکراتیزه شده‌اند، فقدان تجربه در فعالیت‌های غیر از رأی‌گیری باعث می‌شود که شهروندان مسن کمتر در فعالیت‌هایی غیر از رأی‌گیری شرکت کنند (گارس، ۲۰۰۷: ۹۲)

تجزیه و تحلیل اثرات سیاسی تغییرات جمعیتی، به عبارتی پیامدهای سیاسی تغییر ساختار سنی جمعیت، از سوی دانشمندان سیاسی چندان درک نشده است. نظریهٔ انفصال یا عدم تعهد اولین چارچوب نظری عمده‌ای است که توسط پیری‌شناسان اجتماعی برای توضیح روند پیری و تغییر رابطهٔ بین فرد و جامعه انجام شد (فرای، ۱۹۹۲: ۲۵۱). این فرضیه بیان می‌کند که گذار از میانسالی به پیری با جدایی تدریجی فرد از سایر اعضای جامعه مشخص می‌شود. یک استنتاج از این فرضیه این است که افراد سالخورده ممکن است با موضوعاتی که در جامعه اهمیت اساسی دارند کمتر هماهنگ شوند. اگر به‌طور معمول کنار گذاشتن افراد سالخورده اتفاق می‌افتد، یکی از مظاهر آن کاهش مشارکت سیاسی است و قطعاً چنین کاهش نشان می‌دهد که افراد سالخورده با برخی از مسائل مهم اجتماعی سازگاری کمتری دارند (گلن و گریمز، ۱۹۶۸: ۵۶۴). طرف‌داران این نظریه معتقدند که با بالا رفتن سن، افراد کمتر درگیر ساختارهای سازمان یافته جامعه می‌شوند. آن‌ها انرژی کمتری دارند و تعداد کمتری از تعاملات با افراد دیگر را حفظ می‌کنند. زمان دقیق و شکل جدایی از فردی به فرد دیگر متفاوت است؛ اما به‌طور کلی، این فرآیند شامل سست شدن پیوندهای اجتماعی افراد مسن به دلیل کاهش تعامل اجتماعی است (فرای، ۱۹۹۲: ۲۵۱)؛ به‌عنوان مثال، جوانان از نیروی بدنی و انرژی بیشتری برخوردارند و در انواع پرانرژی مشارکت سیاسی که از پتانسیل بالای اعتراضی ناشی می‌شود، شرکت می‌کنند؛ بنابراین، پتانسیل اعتراض در درجهٔ اول نتیجهٔ انرژی، توانایی جسمی و شادی زندگی جوانی است، و ویژگی‌های ذاتی جوانان - مانند: استعداد چالش برانگیز نخبگان و بی‌شکبایی - آن‌ها را با پتانسیل بالای اعتراض مرتبط می‌کند. جمعیت پیر کمتر در فعالیت‌های اعتراضی فعال هستند؛ زیرا فاقد این ویژگی‌ها هستند. به‌طور کلی افراد مسن در جای خود کاهش کلی در مشارکت سیاسی، غیر از رأی دادن را نشان می‌دهند (گارس، ۲۰۰۷: ۵۴-۵۵).

مشارکت سیاسی فرآیند مداخله آگاهانه، داوطلبانه، و گروهی افراد با توجه به علایقشان در فعالیت‌های سیاسی می‌باشد. برخلاف انتظاری که از سالمندان به واسطه داشتن فرصت فراغت بیشتر برای مشارکت در زمینه‌های سیاسی-اجتماعی وجود دارد، آن‌ها کمتر از جوانان در کنش‌های سیاسی مشارکت می‌کنند. از آنجایی که جوانان تنوع بیشتری را در ارتباطات اجتماعی خود نسبت به افراد مسن دارند، پویایی سیاسی در آنان نیز بیشتر می‌باشد؛ در واقع، هر اندازه که دامنه و گستره شبکه‌های ارتباطی بزرگ‌تر باشد و افراد با اعضای بیشتری در تماس باشند، اطلاعات و ارتباطات سیاسی کسب‌شده بیشتر خواهد بود که خود احتمال در گرفتن مباحث سیاسی و مشارکت سیاسی را افزایش می‌دهد (منصوری و همکاران، ۱۳۹۶: ۶۶). همان‌گونه که «راینسون»^۸ (۲۰۰۵) نشان می‌دهد که، احتمال مشارکت سیاسی، درخواست‌های سیاسی، شرکت در گفت‌وگوهای سیاسی و فعالیت در گروه‌های سیاسی فعال در بین افرادی که شبکه‌های ارتباطی متنوع‌تری دارند، بیشتر است (سلطانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۷؛ هارل و همکاران، ۲۰۰۷: ۶).

۵-۱-۱-۵. کاهش سرمایه اجتماعی در جامعه سالخورده

اگرچه علاقه به پویایی شبکه‌های اجتماعی در سال‌های اخیر افزایش یافته است، مطالعات نسبتاً کمی تا به امروز به‌طور تجربی تغییر در سرمایه اجتماعی را با افزایش سن افراد بررسی نموده‌اند. در میان آن دسته از مطالعاتی که تغییرات در سرمایه اجتماعی مورد بررسی قرار داده‌اند، تغییرات به ندرت با فرآیندهای مرتبط با سن افراد بوده است (مکدونالد و مایر، ۲۰۱۰: ۳۳۸). همان‌گونه که چارچوب تئوریک عدم تعهد بیان می‌دارد؛ با پیر شدن افراد، شبکه‌های اجتماعی آن‌ها نیز کاهش می‌یابد. این می‌تواند منجر به کاهش ارتباطات و اعتماد متقابل در جامعه شود (صداقت‌زادگان و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۲۶-۲۲۵). جامعه‌ای که سالخورده می‌شود، انسجام اجتماعی آن کاهش می‌یابد که به احساس تعلق، پیوند و حمایت در یک جامعه اشاره دارد. این کاهش انسجام اجتماعی در میان سالمندان می‌تواند اثرات منفی مختلفی بر رفاه و سلامت آن‌ها داشته باشد (تویز، ۲۰۱۱: ۱۴۵-۱۴۶). «ژانگ» و «لو»^۹ (۲۰۱۱) در پژوهشی نشان دادند که، هرچه پاسخ‌دهندگان مسن‌تر باشند، سرمایه اجتماعی ساختاری کمتری دارند. از آنجایی که افراد مسن جمعیت‌هایی هستند که در معرض خطر سطوح پایین سرمایه اجتماعی جامعه هستند؛ بنابراین افراد مسن با سطوح پایین سرمایه اجتماعی در جامعه ممکن است خطر مضاعف را تجربه کنند (ژانگ و لو، ۲۰۱۱: ۱۳). «اریکسون» (۲۰۰۳) نیز دریافت که تنوع در منابع شغلی با افزایش سن افراد می‌یابد و سپس با گذشت زمان و پیر شدن کاهش می‌یابد. تفاوت‌های مرتبط با سن در سرمایه اجتماعی نیز با توجه به عضویت داوطلبانه سازمانی، که اغلب با محیط‌های شغلی

و مشاغل مرتبط است، بررسی شده و در نظرسنجی عمومی اجتماعی، یک رابطه U شکل معکوس بین سن و عضویت داوطلبانه انجمن را نشان می‌دهد؛ هم‌چنین در پژوهشی، گردش مالی در عضویت‌های داوطلبانه گروه را بررسی کردند و دریافتند که گردش مالی با افزایش سن کاهش می‌یابد (مکدونالد و مایر، ۲۰۱۰: ۳۴۰).

نظریه عدم تعهد بیان می‌کند که، با پیر شدن، افراد ممکن است با مشکلات سلامتی و محدودیت‌های جسمی متعددی روبه‌رو شوند که این مشکلات می‌توانند باعث کاهش اعتماد به نفس و اعتماد به دیگران، کاهش شرکت در فعالیت‌های اجتماعی و ارتباط با دیگران شوند؛ هم‌چنین افراد مسن اغلب ممکن است نقش‌های اجتماعی خود را از دست بدهند، که این عوامل همراه با سایر چالش‌های اجتماعی جمعیت سالخورده، به‌عنوان مثال، طرد اجتماعی، انزوای اجتماعی، و تنهایی بر سرمایه اجتماعی تأثیر منفی دارند؛ از این‌رو، با افزایش سن، ساخت سرمایه اجتماعی و احساس ارتباط و هم‌بستگی با جامعه کاهش می‌یابد. افراد مسن‌تر احتمال کمتری دارد که سطح بالایی از سرمایه اجتماعی داشته باشند (باربوسا و نوس، ۲۰۱۸: ۱-۲).

از منظر تئوری عدم تعهد، در جامعه پیر، به‌علت کاهش فعالیت اجتماعی و کم‌تحرکی، همکاری‌ها و فعالیت‌های اجتماعی و مشارکت در نهادهای مدنی در قالب ارتباط با جامعه پیرامونی کم‌رنگ شده و این به‌معنای زوال و نقصان سرمایه اجتماعی و افزایش هزینه فعالیت و هدر رفتن منابع مادی و معنوی یک جامعه پیر می‌باشد. حرکت به سمت جامعه فردگرا یکی از معضلات مهم گذار به جامعه پیر می‌باشد. در جامعه فردگرا، قطب‌نما و محرک افراد احساس تعلق و مسئولیت جمعی نیست و تحت تأثیر فرهنگ محافظه‌کارانه و محاسبه‌گرایانه متأثر از غلبه جمعیت پیر است، که این امر به از هم‌گسیختگی هنجاری، آنومی و طرد اجتماعی بیشتر دامن خواهد زد. در چنین شرایطی به‌علت تضعیف فزاینده مشارکت، همکاری و تعاملات اجتماعی، شاهد اجتماعی با هویت جزیره‌ای، بخش‌های غیراجتماعی و منزوی و طرد شده خواهد بود، و شدیدترین نوع جامعه متمیزه شده را به وجود خواهد آمد. چنین جامعه‌ای فرساینده تمام منابع متصور سرمایه اجتماعی - اعم از: فرهنگی، هنجاری، سازمانی و ارتباطاتی - خواهد بود. جامعه متمیزه شده جامعه‌ای به غایت فقیر از حیث اندوخته سرمایه اجتماعی می‌باشد و در سطوح خانوادگی، قومی، هویتی و طبقاتی شاهد پارگی‌ها و دو قطبی‌های مخربی خواهد شد (بوژمهرانی، ۱۳۹۲: ۱۵-۱۲).

۶-۱-۱-۵. تقلیل نهادهای جامعه مدنی در جامعه پیر

جامعه مدنی، اغلب به نهادهایی مثل: سازمان‌های غیردولتی، اتحادیه‌های کارگری، انجمن‌های صنفی و سازمان‌های داوطلبانه اطلاق می‌شود (ملک‌زاده و هاشمی، ۱۳۹۵:

۹۳-۹۲)؛ به عنوان مثال، سازمان تک‌موضوعی، که در اروپا روی موضوعات خاص تمرکز دارند؛ سازمان‌های محیط‌زیست/صلح یا حقوق حیوانات، سبز، و سازمان‌های کمک‌های بشردوستانه/یا سازمان‌های حقوق بشر، مانند: عفو بین‌الملل. اتحادیه‌های کارگری و انجمن‌های صنفی نوع جداگانه‌ای از نهادهای جامعه مدنی را تشکیل می‌دهند؛ زیرا وظایف آن‌ها گسترده‌تر از سازمان‌های تک‌موضوعی است. با این حال، این سازمان‌ها به‌طور ذاتی با زندگی کاری و حرفه‌ای افراد مرتبط هستند. اکثریت قریب به اتفاق افراد ۶۰ سال و بالاتر بازنشسته هستند. مطابق گزارش سازمان بین‌المللی کار، نرخ افراد فعال اقتصادی بین ۶۰ تا ۶۴ سال به‌طور متوسط، در ۲۱ کشور اروپایی در سال ۲۰۰۲ م. به ۲۹٫۴٪ رسید که بسیار پایین‌تر از نرخ گروه‌های سنی جوان‌تر است. نرخ افراد فعال اقتصادی ۶۵ ساله و بالاتر به‌طور متوسط ۵٫۱٪ بود (گارس، ۲۰۰۷: ۱۲۷).

از آنجایی‌که تنها بخشی از افراد فعال اقتصادی عضو انجمن‌های صنفی یا حرفه‌ای هستند، باید روشن باشد که می‌توان از این سازمان‌ها به‌عنوان کانال مهم مشارکت سیاسی برای افراد مسن غفلت شود (همان: ۱۲۸). همان‌گونه که چارچوب نظری رساله نشان می‌دهد، وضعیت بازنشستگی از چالش‌هایی است که سالمندان برای مشارکت در نهادهای جامعه مدنی، به‌ویژه انجمن‌های صنفی با آن مواجه هستند، بازنشستگی می‌تواند به این معنا باشد که فرد هم‌زمان از ریتم‌ها و رابطه‌ای که زندگی کاری و حرفه‌ای او را شکل داده، جدا شده است؛ تحت تأثیر فرصت‌ها و خواسته‌های جدید برای زمان خود قرار می‌گیرد و هم‌چنان برای کمک به حمایت از خانه و خانواده به آن تکیه می‌کند (استوکر و ویتکاووسکی، ۲۰۲۳: ۵۳۶). به‌عنوان یک نتیجه بالقوه، در ایالات متحده، نرخ عضویت در انجمن‌های داوطلبانه پس از بازنشستگی کاهش می‌یابد. به این دلیل که وقتی افراد مسن از شغل خارج می‌شوند، ارتباطات اجتماعی و فرصت‌های داوطلبانه در زندگی آن‌ها از بین می‌رود. در چنین شرایطی، حتی قوانین برخی از سازمان‌های داوطلبانه مانع از مشارکت افراد مسن به‌دلیل کهولت سن و از دست دادن توانایی‌های جسمی و شناختی، در نهادهای مدنی می‌شود؛ به‌عنوان مثال، در هلند، اساسنامه بسیاری از سازمان‌های داوطلبانه مانع از آن می‌شود که افراد پس از یک سن مشخص (معمولاً ۷۰ سال) پست خود را به‌عنوان صاحب‌منصب حفظ کنند. در برخی از سازمان‌ها، افراد بالای ۷۰ سال حق عضویت خود را از دست می‌دهند (پرینکیپ و همکاران، ۲۰۱۲: ۹۳-۹۴). اتحادیه‌گرایی یا مشارکت در سازمان‌های حرفه‌ای به‌طور ذاتی با دوره اشتغال فرد مرتبط است. افراد مسن تمایل به بازنشستگی دارند؛ به این معنی که در مجموع احتمال کمتری دارد که در فعالیت‌های پیرامون این سازمان‌های سیاسی شرکت کنند (گارس، ۲۰۰۷: ۱۳۹). کارگران مسن ممکن است مشکلات سلامتی داشته باشند که توانایی آن‌ها را برای شرکت در اتحادیه‌های کارگری

محدود می‌کند. این می‌تواند شامل محدودیت‌های جسمی یا اختلالات شناختی باشد که شرکت در فعالیت‌ها یا شرکت در جلسات را دشوار می‌کند (بال و فلاین، ۲۰۲۱: ۲۷۳-۲۸۷). پیروی جمعیت، به‌عنوان یک تغییر مهم در ساختار جمعیتی، تداوم روند کاهش اتحادیه‌ها را به دنبال دارد. این موضوع می‌تواند منجر به حاشیه رانده شدن تدریجی اتحادیه‌های کارگری در سراسر جهان شود (ایلو، ۲۰۲۱).

سازمان‌های محیط‌زیست، صلح، سبز و حقوق بشر، از جمله سازمان‌های داوطلبانه‌ای هستند که اقداماتی را جهت تأمین منافع عمومی انجام می‌دهند. مشارکت در فعالیت‌های این سازمان‌ها مانند، کمک‌های مالی و عضویت در آن‌ها الگوی ثابتی از افراد مسن کمتر فعال را نشان می‌دهند، افراد مسن در ۴۵٪ کشورها در اهدای کمک به سازمان‌های محیط‌زیست/ صلح یا حقوق حیوانات کمتر فعال هستند و در ۳۰٪ کشورها کمتر عضو این سازمان‌ها هستند (گارس، ۲۰۰۷: ۱۳۲). «چمبر»^{۱۰} در سال ۱۹۸۴ م. ادعا کرد؛ که افراد مسن کمتر از هم‌تایان جوان خود در انجمن‌ها و سازمان‌های داوطلبانه عضو می‌شوند. او گزارش داد تنها یک-ششم از افراد بالای ۶۰ سال، در سازمان‌های داوطلبانه عضو می‌شوند. او با نگاهی به ساعت‌های شرکت در سازمان‌های داوطلبانه، ادعا کرد که داوطلبان مسن زمان کمتری را صرف این کار می‌کنند و افراد مسن تنها ۵٪، ۱۰۰ ساعت فعالیت داوطلبانه را در سال گذشته گزارش کردند؛ هم‌چنین «پاتنام» در سال ۱۹۹۵ م. استدلال کرد که نرخ‌های مشارکت در انجمن‌های داوطلبانه در حال حاضر به طور قابل توجهی در حال کاهش هستند؛ علاوه بر این، «کنان» و «کویکل» در ۱۹۹۲ م. اظهار داشتند که نرخ وابستگی داوطلبانه به انجمن، با افزایش سن یا در نتیجه بازنشستگی یا وقت آزاد بیشتر افزایش نمی‌یابد (کاتلر و هندریکس، ۲۰۰۰: ۹۹).

بنابراین، سطوح عضویت داوطلبانه انجمن‌ها، در افراد ۲۵ تا ۴۹ ساله به دلیل ویژگی‌های ترکیبی مطلوب‌تر (سلامت، اشتغال و تحصیلات) افزایش می‌یابد و برای گروه‌های سنی بالاتر به دلیل ویژگی‌های کمتر مطلوبشان کاهش می‌یابد از بخش‌های قبل مشخص است که مبنای اجتماعی و اقتصادی قدرت و بسیج سیاسی در بین سالمندان نسبتاً ضعیف است (اشمیدهاوزر، ۱۹۵۸: ۱۲۱؛ کاتلر و هندریکس، ۲۰۰۰: ۱۰۴)؛ بنابراین با توجه به تغییرات جمعیتی که شرایط را برای پیرشدن جوامع هموار نموده است، احتمال تقلیل نهادهای جامعه مدنی در آینده وجود خواهد داشت. پیرشدن جمعیت احتمالاً موجب به حاشیه راندن تدریجی نهادهای جامعه مدنی در سراسر جهان می‌شود. همان‌گونه که در پیش‌تر به آن پرداخته شد؛ افراد مسن به دلیل کهولت سن و مشکلات ناشی از آن، از جمله: محدودیت‌های جسمی یا اختلالات شناختی، موانع دسترسی و هزینه؛ عواملی مانند: مسائل حمل‌ونقل و محدودیت‌های مالی، و بازنشستگی از مشارکت فعالانه در نهادهای جامعه مدنی باز می‌مانند.

۲-۱-۵. جامعه‌شناسی سیاسی پیر شدن حکومتگران و رهبران سیاسی

همراه با پیری عمومی نیروی کار، یکی از پیامدهای جهان سالخورده این است که پست‌های رهبری بیشتر از هر زمان دیگری توسط افراد مسن اداره می‌شود. تحقیقات روان‌شناختی نشان داده است که رهبران مسن در مقایسه با رهبران جوان دارای ویژگی‌های متمایزی هستند؛ از این رو، این مهم در ذیل مورد مذاقه قرار خواهد گرفت.

۱-۲-۵. ژرونتوکراسی^{۱۱} (حکومت سالخوردگان یا سالمندسالاری)

اگرچه پیرسالاری رسمی دیگر شکل رایج حکومت نیست، بسیاری از سیستم‌های معاصر هنوز عملاً توسط پیرمردها اداره می‌شوند؛ به عنوان مثال، «پل فون هیندنبورگ» در سن ۷۸ سالگی رئیس جمهور، جمهوری وایمار شد. نمونه جدیدتر آن انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۲۰م. در ایالات متحده است که در آن جو بایدن در انتخابات مقدماتی حزب دمکرات پس از شکست برنی سندرز، دونالد ترامپ را به چالش کشید؛ به طور کلی، اکثریت رأی‌دهندگان در سراسر جهان هنوز توسط افراد مسن‌تر از خودشان اداره می‌شوند. میانگین رهبران سیاسی بالای ۶۰ سال است (مگنی برتون، ۲۰۲۱: ۲). رهبران پیر عملکرد بهتری نیز در منصب ندارند. آن‌چه که می‌تواند عملکرد ضعیف رهبران مسن را توضیح دهد، این است که سلامتی و توانایی‌های شناختی با افزایش سن کاهش می‌یابد. توضیح دیگر در کاهش افق‌های زمانی رهبران مسن نهفته است. با نزدیک شدن رهبران سیاسی به سن بازنشستگی، آن‌ها با انگیزه‌های کمتری برای سرمایه‌گذاری در پست و جایگاه سیاسی خود مواجه می‌شوند که در نهایت بر زمان و انرژی آن‌ها برای کار خود تأثیر می‌گذارد. این توضیح با این واقعیت مطابقت دارد که سیاستمداران مسن جاه‌طلبی‌های سیاسی کمتری را گزارش می‌کنند، و تمایل دارند در زمان حضور در مقام، کمتر استراتژیک رفتار کنند؛ هم‌چنین با رفتار مشاهده شده نمایندگان منتخب همخوانی دارد؛ به عنوان مثال، «فنگلر»^{۱۲} (۱۹۸۰) در مطالعه‌ای بر روی مجلس قانون‌گذاری ایالت ورمونت دریافت که قانون‌گذاران ۶۵ ساله یا بالاتر، میزان غیبت بالاتری دارند و لویج کمتری را آغاز می‌کنند؛ هم‌چنین مشخص شده است که نمایندگان سالخورده در فرانسه، آلمان و ژاپن کمتر فعال هستند. به همین شکل، دریافتند که در بریتانیا، نمایندگان مجلس بازنشسته - یعنی آن‌هایی که بالای ۶۵ سال دارند که قصد شرکت مجدد در انتخابات را ندارند - بیشتر مستعد شانه‌زدن به معنای دقیق آن هستند؛ یعنی جایگزین کردن اوقات فراغت به جای کار. افق زمانی کوتاه‌تر نیز ممکن است دلیل این امر باشد؛ به همین ترتیب، نزدیک بودن به بازنشستگی باعث کاهش فعالیت نمایندگان مجلس می‌شود، و هم‌چنین تمایل رهبران سیاسی را به رفتار ایدئولوژیک و نه استراتژیک افزایش می‌دهد (مگنی برتون، ۲۰۲۱: ۳-۴).

در دوران ریاست‌جمهوری دونالد ترامپ و جو بایدن، دولت ایالات متحده به عنوان یک نظام پیرسالاری توصیف شده است (تامسون، ۲۰۲۰). انتصابات کابینه دولت بایدن منعکس‌کننده گرایش به پیرسالاری بوده است؛ به عنوان مثال، «جانت یلن»^{۱۳} وزیر خزانه داری بایدن، ۷۶ سال دارد؛ علاوه بر این موارد، نانسی پلوس، رئیس دموکرات مجلس نمایندگان، و رهبر اقلیت جمهوری خواه سنا، «میچ مک کانل»^{۱۴}، نیز هر دو پیرترین دارندگان مناصب خود در تاریخ آمریکا هستند. سناتورهای «دایان فاینستاین»^{۱۵} و «چاک گراسلی»^{۱۶} با ۸۹ سال سن، مسن‌ترین اعضای کنگره هستند (مایر، ۲۰۲۰). واضح‌ترین دلیل پیر شدن نامزدهای ریاست‌جمهوری آمریکا ممکن است پیر شدن آمریکایی‌ها باشد. تحقیقات علوم سیاسی نشان داده است که رأی‌دهندگان معمولاً نامزدهایی را ترجیح می‌دهند که «از نظر سنی به خودشان نزدیک‌ترند». این مانند یک فرمول جهانی به نظر می‌رسد؛ کشورهای پیرتر رهبران مسن را به رهبری برمی‌گزینند. تحقیقات نشان می‌دهد که زوال شناختی معمولاً در دهه ۷۰ زندگی فرد تسریع می‌یابد. به نظر می‌رسد مخاطره‌آمیز باشد که مهم‌ترین مسائل زندگی، مرگ، و رفاه در دست گروهی از رهبران مسن باشد که در تیررس زوال شناختی قابل پیش‌بینی بیولوژیکی قرار دارند (تامسون، ۲۰۲۰).

«مایکل تورنتورو»^{۱۷} روزنامه‌نگار چند سال پیش در مجله پوپولیتیکو (Politico) گزارش کرد، عملکرد شناختی به طور متوسط پس از ۷۰ سالگی به شدت کاهش می‌یابد، و انواع هوش که عبارتند از: «ظرفیت جذب مقادیر زیادی از اطلاعات و داده‌های جدید در کوتاه مدت - بازه زمانی را در نظر بگیرید و آن را برای حل مشکلات به روشی غیرعادی به کار ببرید» - به طور متوسط شدیدترین کاهش را دارند. مسأله کارکرد شناختی، موضوعی نظری نیست؛ به عنوان مثال، تقریباً گمانه‌زنی‌ها در مورد وضعیت روحی رئیس‌جمهور ۷۳ ساله آمریکا وجود دارد. این که عملکرد شناختی ترامپ رو به افول است با انبوهی از شواهد مبنی بر این که گفتار و رفتار او همیشه حداقل تا حدودی نامنظم بوده، همراه شده است. ابهام مشابهی جو بایدن ۷۶ ساله را احاطه کرده است، که از گاف‌های کلامی او گرفته تا این که بایدن فکر می‌کرد در ورمونت بوده است، زمانی که واقعاً در نیوهمپشایر بود. حتی مغز سالمند سالم نیز با مغز جوان سالم متفاوت است. با افزایش سن، انجام برخی از وظایف سخت‌تر می‌شوند، حتی اگر بسیار باهوش باشند. عملکرد ذهنی کندتر می‌شود؛ به عنوان مثال، یادگیری زبان‌های خارجی دشوارتر است و سازگاری با فرهنگ‌های ناآشنا شاید کمی سخت‌تر باشد (نواه، ۲۰۱۹). پیری و ناتوانی، به ویژه ناتوانایی‌های جسمی و شناختی را می‌توان در بسیاری از رهبران سیاسی جهان مشاهده کرد (فورستل، ۲۰۲۰: ۸).

یکی دیگر از مشکلات افرادی که ظرفیت آن‌ها تحت تأثیر سن قرار گرفته است، تمایل به انکار میزان ناتوانی آن‌هاست. هنگامی که یک رهبر این انکار را آشکار می‌کند، پیامدهای

خاصی دارد؛ زیرا ممکن است او را در زمانی که باید قدرت را رها کند، محکم‌تر در دست بگیرد. اگرچه دایره‌ای که یک رهبر را احاطه می‌کند، اغلب ممکن است بتواند او را از مسئولیت‌های تصمیم‌گیری در طول دوره‌های ناتوانی دور نگه دارد. زندگی سیاسی «وودرو ویلسون» تصویر قابل توجهی از انکار ناتوانی و میزانی که یک حلقه رهبری می‌تواند مردم را از آگاهی ناتوانی رهبری جدا کند، ارائه می‌دهد؛ از این رو، برخی از ویژگی‌های روان‌شناختی دوره پیری ممکن است یک حلقه رهبری متعصب را ترویج کند که تمایلی به اختلاف با رهبر ندارد (پوست، ۱۹۸۰: ۴۶-۴۷). ویژگی‌های فوق در رهبران سیاسی پیر، موجب بروز رفتارها و کنش‌هایی در عرصه سیاسی و اجتماعی می‌شود که هرکدام آثار و پیامدهایی را برای جامعه دارند که در ذیل به تحلیل گذاشته خواهد شد.

۲-۲-۱-۵. تأثیر سن و رهبری در نظام‌های سیاسی

موضوع تأثیر سن و رهبری در نظام‌های سیاسی مختلف متفاوت است؛ به عنوان مثال، در دموکراسی‌ها، دوره تصدی سیاستمداران مسن با شرایط قانون اساسی یا انتخابات برنامه‌ریزی شده محدود می‌شود. در نظام‌های اقتدارگرا، تنها مرگ یا ناتوانی چهره‌های سیاسی به «برنامه‌ریزی» واقعی دوره تصدی سیاسی آن‌ها تبدیل می‌شود (شیراو، ۲۰۲۱: ۴۴۶-۴۴۹). بین پیر شدن رهبر در دموکراسی از یک سو و پیر شدن در یک نظام استبدادی از سوی دیگر تفاوت وجود دارد. یک رهبر سالخورده در جامعه دموکراتیک ممکن است کاری را که هوس بازانه قصد انجام آن را دارد، انجام ندهد؛ اولاً محدودیت‌های مدت تصدی، در دفتر وجود دارد که رعایت می‌شود. دوماً، تفکیک قوا است. حتی در جمهوری‌های قدرتمند ریاست جمهوری مانند: ایالات متحده یا فرانسه، قدرت رئیس‌جمهور به شدت کنترل می‌شود. قدرت مطبوعات مستقل در دموکراسی نیز بسیار مهم است. نظام‌های استبدادی ناهمسان هستند. در آنجا، واقعیت تصمیمات فردی اغلب نمی‌تواند توسط محدودیت‌های نهادی محدود شود. همان‌طور که محققان «رائول برتون» و «سوفی پانل»^{۱۸} اذعان دارند، نهادهای قوی که به وضوح برای کنترل رهبر تصور می‌شوند، تأثیر ویژگی‌های شخصی آن‌ها را بر شهروندان کاهش می‌دهند. در دموکراسی، مردم این شانس را دارند که به‌طور نسبتاً مکرر رهبران سیاسی اصلی خود را تغییر دهند. در نظام‌های اقتدارگرا، شورش اغلب تنها گزینه برای تغییر سیاسی قاطع باقی می‌ماند (شیراو، ۲۰۲۱: ۴۵۰-۴۵۵).

وقتی ارتباط بین رژیم‌های شخصی‌گرا و سن رهبر مورد تحلیل قرار می‌گیرد، نتایج نشان می‌دهد؛ در رژیم‌های شخصی‌گرا، احتمال نسبتاً بیشتری وجود دارد که رهبران جوان آغازگر جاه‌طلبی‌های خارجی باشند. این موضوع نشان می‌دهد که رژیم‌های شخصی‌گرا رژیم‌هایی هستند که در آن ترجیحات فردی رهبر، که پیش‌بینی می‌شود براساس سن رهبر متفاوت

باشد، به‌وضوح به نتایج سیاست تبدیل می‌شود. هم‌چنین، پایگاه قدرت نهادی رهبران شخصی‌گرا ممکن است در طول زمان تغییر چندانی نکند، به این معنی که افزایش سن تأثیر نسبی بیشتری دارد. (هورویتز و همکاران، ۲۰۰۵: ۶۷۹). در رژیم‌های شخصی‌گرا، که در آن محدودیت‌ها کاهش می‌یابد، اثرات مربوط به تغییرات ناشی از افزایش سن بیشتر می‌شود. با توجه به فقدان محدودیت‌های مبتنی برنظام سیاسی، می‌توان انتظار داشت که رهبران جوان در رژیم‌های شخصی‌گرا نسبت به رهبران مسن مستعد درگیری و سیاست‌های ماجراجویانه باشند. نتایج نشان می‌دهد که خطر نسبی شروع تعارض برای رژیم‌های شخصی‌گرا در مقایسه با انواع دیگر رژیم‌ها با افزایش سن رهبر کاهش می‌یابد؛ درواقع، فقدان محدودیت‌های نهادی به این معنی است که تأثیر متغییر سن و تبیین‌های روان‌شناختی در رژیم‌های شخصی‌گرا تشدید می‌شود (هورویتز و همکاران، ۲۰۰۵: ۶۸۰-۶۸۱).

«هورویتز»^{۱۹} و همکاران در پژوهشی نشان می‌دهند که، با افزایش سن رهبران و کاهش تستوسترون، افق زمانی کوتاه می‌شود و جایگزین اثر تستوسترون برای رژیم‌های شخصی می‌شود؛ درواقع، هرچه یک دولت به شکل شخصی اداره شود، سن رهبر در تعیین احتمال ماجراجویی‌ها در سیاست خارجی بیشتر می‌شود. با افزایش دموکراسی‌سازی، اهمیت سن یک رهبر برای تأثیرگذاری بر احتمال ماجراجویی‌های خارجی کاهش می‌یابد؛ از این رو، نتایج برای دموکراسی‌ها نشان می‌دهد که رهبران مسن در مقایسه با رژیم‌های شخصی‌گرا نسبتاً بیشتر مستعد درگیری هستند. این می‌تواند به این دلیل باشد که محدودیت‌های نهادی در کشورهای غیردموکراسی نسبتاً ضعیف‌تر از رژیم‌های دموکراتیک خواهد بود؛ به این معنی که رهبران مسن در رژیم‌های غیردموکراتیک نسبت به رهبران دموکراتیک توانایی بیشتری برای اعمال ترجیحات نظامی خود با کوتاه‌شدن افق‌های زمانی دارند (همان: ۶۸۱). این نتایج پیامدهای روشنی برای محققانی دارد که به دیپلماسی بین‌المللی و چانه‌زنی در مورد بحران اهمیت می‌دهند. نظریه پردازان بازی و محققان کمی، مدل‌های بسیار پیچیده‌ای از تصمیم‌گیری در چند دهه گذشته برای مشخص کردن فرآیندهای علی‌مورد استفاده توسط رهبران ایجاد کرده‌اند (همان: ۶۸۲). با توجه به اهمیت سن در تأثیرگذاری بر نحوه تصمیم‌گیری رهبران سیاسی، تحقیقات آینده باید براساس این بینش باشد و تلاش کند تا در تحلیل رفتارها و کنش‌های سیاسی رهبران این موضوع را به‌عنوان یک متغییر تأثیرگذار در نظر داشته باشد.

۳-۲-۵. گسترش محافظه‌کاری رهبران سیاسی و دوری از سیاست‌های تغییرات

سریع و بنیادین

جمعیت‌هایی با ترکیب سنی پیر به فقدان بنیه سیاسی، خلاقیت و جاه‌طلبی، شور

اقتصادی، پویایی اجتماعی، تبحر نظامی مبتلا هستند. به‌گونه‌ای که در دوره پس از جنگ جهانی دوم، روشن فکر سیاسی سرشناس فرانسوی، «رابرت دبر»، پسر «میشل دبر» اولین نخست‌وزیر جمهوری پنجم و آمارگیر برجسته «آلفرد سووی» نظر خود را به شرح زیر اظهار داشتند: «شکست وحشتناک ۱۹۴۰، که بیشتر اخلاقی بود تا مادی، تا اندازه‌ای به خاطر این تصلب خطرناک است. همه ما دیدیم که اغلب، در طول اشغال، مردان مسنی که با ملال بسیار به راه حل پست متکی بودند، در زمان جوانی در حرکت ملی به سمت استقلال و آزادی شرکت داشتند. این اثر وخیم پیری ما، آیا یک هشدار جدی نیست؟» (شجاعی، ۱۳۹۰: ۱۱۱).

یکی از پیامدهای جهان سالخورده این است که پست‌های رهبری بیشتر از هر زمان دیگری توسط افراد مسن به دست می‌آید. رهبران مسن یک واقعیت زندگی سیاسی مدرن هستند. میانگین سن رهبران جهان به میزان ۱,۳۵ سال در هر دهه بین سال‌های ۱۸۶۰ تا ۲۰۰۰ م. افزایش یافته است. همین الگو برای سه قدرت بزرگ رده بالای عصر معاصر - ایالات متحده، روسیه و چین - صادق است. در طول دهه ۱۸۶۰، میانگین سنی رهبران سه قوه ۴۵,۱۴ سال بود. رقم مربوط به سال ۲۰۲۰ م. است (کارسون و بایون، ۲۰۲۳: ۲-۳). افزایش سن با محافظه‌کاری و اقتدارگرایی فزاینده، مقاومت در برابر تغییر، انعطاف‌ناپذیری شناختی و ثبات نگرش بلندمدت مرتبط است. این ویژگی‌های مربوط به شخصیت برای ارتباط بین سن و ارزش‌های محافظه‌کار بیان شده‌اند (تیلای و ایونس، ۲۰۱۴: ۲). مفهوم محافظه‌کاری از واژه لاتین «Conservare» گرفته شده و معنای آن حفظ و نگه‌داری است. این مسلک به صورت عمده‌ای در تضاد با مسلک‌های رادیکال تعریف می‌شود. محافظه‌کاری بر قداست سنت‌ها، مالکیت، خانواده، مذهب، دولت و دیگر نهادهای جاافتاده و قدیمی تأکید می‌گذارد. یک واژه کلی برای جهان‌بینی‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی است که هدف اصلی آن، حفظ وضع موجود و ارزش‌های جامعه است (میرشکاری، ۱۳۹۶).

یک قاعده وجود دارد که بیان می‌دارد؛ هر مردی که زیر ۳ سال باشد و لیبرال نباشد، دل ندارد، و هر مردی که بالای ۳۰ سال داشته باشد و محافظه‌کار نباشد عقل ندارد. این قاعده به «وینستون چرچیل» (نخست‌وزیر اسبق بریتانیا)، «بنجامین دیزرائیلی» (نخست‌وزیر اسبق بریتانیا) و «ویکتور هوگو» نسبت داده می‌شود و به خوبی این مفهوم رایج را نشان می‌دهد که چپ بودن طیف سیاسی به معنای جوان بودن و آرمان‌گرا بودن است، درحالی‌که در سمت راست بودن، مسن‌تر بودن و عمل‌گرایی رهبران را نشان می‌دهد؛ درواقع، با افزایش سن گرایش به محافظه‌کاری بیشتر می‌شود و این امر به دلیل فرآیندهای روان‌شناختی مستقیم پیری است که افراد را در برابر تغییرات مقاوم‌تر می‌کند (تیلای، ۲۰۱۵). رهبران سیاسی مسن، ممکن است مقاومت بیشتری در برابر تغییر داشته باشند، و این می‌تواند در تصمیمات سیاسی آن‌ها منعکس شود. آن‌ها ممکن است ثبات و پیش‌بینی‌پذیری را بر عدم

قطعی‌تری که می‌تواند با تغییر همراه باشد ترجیح دهند؛ از این رو، چشم‌انداز سیاسی می‌تواند در طول زمان تغییر کند و ایده‌ها و جنبش‌های جدید برجسته شوند. رهبران سیاسی مسن ممکن است احساس کنند که با این تغییرات ارتباط ندارند و به ایدئولوژی‌های سنتی‌تر و محافظه‌کارانه‌تر می‌چسبند؛ به عنوان مثال، رونالد ریگان که در سن ۷۰ سالگی به عنوان رئیس‌جمهور ایالات متحده آمریکا انتخاب شد، تصمیماتش با اجتناب از تغییرات اساسی و حفظ وضع موجود همراه بوده است. ریگان، به عنوان یک رهبر محافظه‌کار، سیاست‌هایی را با هدف کاهش اندازه دولت فدرال، کاهش مالیات‌ها اجرا کرد. این سیاست‌ها مطابق با اصول محافظه‌کاری بود که بر مداخله محدود دولت و ارزش‌ها و نهادهای سنتی تأکید می‌کرد (جنکینز، ۱۹۹۷: ۲۸۶).

رهبران سیاسی مسن اغلب پیامدهای سیاست‌های مختلف را دیده‌اند و ممکن است در پذیرش تغییرات رادیکال تردید بیشتری داشته باشند و تمایل کمتری به پذیرش ایده‌ها یا سیاست‌های جدیدی داشته باشند که از نظر آن‌ها آزمایش نشده یا بالقوه مضر هستند. آن‌ها ممکن است سیاست‌های آشنا و شناخته شده را ترجیح دهند، حتی اگر به معنای حفظ وضعیت موجود باشد. ژرونتوکراسی‌ها یا نظام‌هایی با رهبران سیاسی پیر، می‌توانند مشکلاتی را در مورد تصویب لوایح ایجاد کنند. این بیشتر به موضوعاتی مربوط می‌شود که در دستور کار قرار می‌گیرند. رهبران سیاسی پیر، ایده‌های جدید و مسائل فوری که در دهه‌های آینده بر مردم تأثیر می‌گذارد، مانند تغییرات آب و هوایی، را در اولویت سیاسی قرار نمی‌دهند (کریکپاتریس، ۲۰۲۳). مسائل زیادی وجود دارد که بر جوانان تأثیر می‌گذارد، از سیاست‌های آموزش گرفته تا تصمیماتی که به بیکاری، مراقبت از کودکان، خدمت سربازی و فناوری‌های جدید می‌پردازند. جوانان هم‌چنین بیشتر تحت تأثیر مسائل بلندمدتی مانند: تغییرات آب‌وهوا و اصلاحات رفاه اجتماعی قرار خواهند گرفت. در جامعه با رهبران سیاسی پیر و بدون حضور بیشتر جوانان در نهادهای سیاسی، قوانین تصویب شده توسط سیاستمداران مسن ممکن است برای منافع کوتاه‌مدت و بلندمدت نسل جوان مضر باشد (مک‌کلین، ۲۰۱۹: ۱).

۴-۱-۵. پیر شدن رهبران و کاهش منازعات بین‌المللی

اهمیت سن به عنوان عاملی که بر رفتار رهبران تأثیر می‌گذارد، یک باور رایج در بین مخاطبان غیرآکادمیک است. خرد متعارف بر این باور است که مردان جوان تمایل به گستاخی و جاه‌طلبی دارند، در حالی که مردان مسن به احتیاط و خردمندی تمایل دارند (هورویتز و همکاران، ۲۰۰۵: ۶۶۱-۶۶۳) هم‌چنین، ادبیات مربوط به سن و رفتار نشان می‌دهد که چگونه عواملی مانند تستوسترون و افق‌های زمانی فردی ممکن است با سن رهبران ارتباط داشته

باشد. سطح تستوسترون در مردان پس از اواسط دهه ۲۰ به طور قابل پیش بینی و به طور مداوم کاهش می‌یابد. مردان جوان نسبت به مردان مسن تستوسترون بیشتری دارند، بنابراین اگر تصمیمات رهبران سیاسی در منازعات بین‌المللی مؤثر است، کشورها باید پس از انتخاب رهبران جوان رفتار تهاجمی‌تری داشته باشند. انتخاب رهبران جوان تأثیر شگرفی بر تمایل به منازعه دارد. کاهش ۱۶ ساله در سن رهبر، احتمال درگیری نظامی را در زمان رهبری رهبر جوان دو برابر می‌کند. اکثر مردم بر این باورند که رهبران نقش اصلی را در شکل دادن به تاریخ جنگ ایفا می‌کنند. چنگیز خان، ناپلئون و آدولف هیتلر همگی به خاطر جنگ‌هایی که سازماندهی کردند، سرزنش می‌شوند، در حالی که مهاتما گاندی، نلسون ماندلا و میخائیل گورباچف به عنوان صلح‌جو در نظر گرفته می‌شوند (برتولی و همکاران، ۲۰۱۶: ۱-۲).

این فرضیه که رهبران جوان تمایل به تهاجمی‌تر بودن دارند، توسط بسیاری از منازعات بین‌المللی که محققان ادعا می‌کنند ناشی از تمایل جوانان برای براندازی نظم فعلی است، پشتیبانی می‌شود. این موارد از «اسکندر مقدونی» گرفته تا «فرانتس جوزف» ۲۳ ساله که در طول جنگ کریمه با روسیه برخلاف توصیه قوی دولت‌مرد بزرگ ۸۰ ساله خود «شاهزاده مترنیخ» جدا شد. مسلماً این تصمیمی بود که امپراتور در جوانی گرفت که رقابت امنیتی با روسیه را در بالکان آغاز کرد و او را مجبور کرد در سن ۸۳ سالگی مجبور به جنگ جهانی اول شود (برتولی و همکاران، ۲۰۱۶: ۲-۳). یکی از نمونه‌های مهم تاریخی مرتبط با منازعات بین‌المللی، «لوئی چهاردهم» از فرانسه است؛ لویی چهاردهم نمونه‌ای از رهبران جوانی است که در سن ۲۹ سالگی، تصمیم مشکوکی برای استفاده از ادعاهای جانشینی پیچیده به عنوان مبنای قانونی برای حملات فرانسه به دارایی‌های اسپانیا در جنگ تفویض اختیار در ۱۶۶۸-۱۶۶۷ م. اتخاذ کرد. اسکندر مقدونی، یکی دیگر از رهبران جوان، جسور و ریسک‌پذیر، بزرگ‌ترین امپراتوری آن زمان جهان را قبل از مرگ غیرمنتظره خود در ۳۳ سالگی تشکیل داد (هورویتز و همکاران، ۲۰۰۵: ۶۶۴).

بر اساس نتایج به دست آمده در پژوهشی که توسط برتولی و همکاران انجام شد، این احتمال را که انتخاب رهبران مسن به هر طریقی تجاوز دولتی را افزایش می‌دهد، رد می‌شود. شواهد به دست آمده در پژوهش صورت‌گرفته، به شدت با این نظریه که رهبران مسن در روابط بین‌الملل تهاجمی‌تر هستند، ناسازگار است. نتایج نشان می‌دهد که انتخاب رهبران جوان (که به طور متوسط ۱۶٫۶ سال از رهبران مسن در این مطالعه جوان‌تر بودند) شانس شروع اختلاف را از ۳۶٪ به ۸۰٪ در کل دوره ریاست جمهوری یا از ۱۴٪ به ۳۰٪ در سال اول افزایش می‌دهد (برتولی و همکاران، ۲۰۱۶: ۶). احتمالاً موفقیت در حوزه نظامی نیز تا حدی تابعی از سن رهبران است. «لیمان» به طور گسترده به بررسی رابطه بین سن و پیشرفت، از جمله رهبری سیاسی-نظامی پرداخته است. او دریافت که موفقیت به سرعت در یک سن

اوج معین، افزایش می‌یابد و پس از آن دچار کاهش تدریجی می‌شود. هبران مسن نسبت به رهبران جوان محتاط‌تر یا محافظه‌کارتر هستند. به این معنا که رهبران جوان، احتمال بیشتری دارد که در نبرد حمله‌کننده؛ درحالی‌که رهبران مسن احتمال بیشتری دارد که به شکل تدافعی ظاهر شوند. این نتیجه با یافته‌های «وروم» و «پهل» (۱۹۷۱) که سن رابطه منفی با رفتار ریسک‌پذیر دارد مطابقت دارد (سیمنتون، ۱۹۸۰: ۱۱۱-۱۱۵). رهبران مسن نسبت به رهبران جوان تمایل به رفتارهای غیرفعال یا منفعلانه‌تری از رهبری دارند (روسینگ و جانگمن، ۲۰۱۵: ۳). این نوع رهبری منعکس‌کننده رفتار غیرفعال است؛ به طوری که افراد در نقش رهبری خود اقدامات کمی انجام می‌دهند. تعدادی از مطالعات نشان داده‌اند که رهبران مسن احتمال بیشتری دارد که رفتارهای منفعلانه‌ای از خود نشان دهند؛ برای مثال، «زاگر» و همکاران (۲۰۱۱)، رابطه مثبتی بین سن و رهبری غیرفعال-اجتنابی را کشف کردند، و به طور مشابه، «شوبرت» (۱۹۸۸) متوجه شد که رهبران مسن در جلسات منفعلانه‌تر عمل می‌کنند. انفعال، به ویژه در میان رهبران مسن زمانی که تجربه سیاسی بیشتری داشتند، مشهود بود (شیب و والتر، ۲۰۱۳: ۹۸۶)؛ درواقع، با افزایش سن یک رهبر، کاهش قطعی در توانایی رهبری وجود دارد، کاهش می‌یابد که هم در امور خارجی و هم در امور داخلی خود را نشان می‌دهد (سیمنتون، ۱۹۸۴: ۱۱۳)؛ بنابراین، رهبران سیاسی با افزایش سن جمعیت با چالش‌هایی مواجه می‌شوند که احتمال وقوع منازعات بین‌المللی بزرگ کاهش می‌یابد. شرایطی که «هاس» از آن به عنوان «صلح سالمندان» یاد می‌کند (لیپرچ، ۲۰۱۰: ۳۴).

۵-۲-۱-۵. تغییر اولویت‌ها به طرف گسترش سیاست‌های رفاهی

همه سیاست‌های رفاهی، به طور کامل یا جزئی، از پیش‌بینی سیستم‌های سالمندی و بازنشستگی سرچشمه می‌گیرند. سالمندان اکنون نه تنها بزرگ‌ترین اقلام مخارج اجتماعی ملی هستند، بلکه قلب رژیم‌های رفاهی هستند که در هر کشور یافت می‌شود. دولت‌های رفاه در زمان خوش‌بینی نسبی در مورد رسیدگی به نیازها و چشم‌انداز تأمین مالی آتی مزایا، ساخته شدند. با توجه به وضعیت اقتصادی و دشواری شاغل ماندن، افراد مسن، به عنوان عاملی مستحق برای هزینه‌های رفاهی تلقی می‌شدند. نرخ فقر در میان افراد مسن با وجود معرفی حقوق بازنشستگی و سایر اقدامات برای کمک به آن‌ها همچنان بالا است؛ به عنوان مثال، در اواخر دهه ۱۹۶۰م. در ایالات متحده، از هر چهار فرد ۶۵ ساله و بالاتر، یک نفر زیر خط فقر رسمی بود، و به ترتیب در بریتانیا و آلمان، از هر سه نفر، یک نفر؛ و یک نفر در هر پنج نفر فقیر بود (والکر، ۲۰۰۶: ۳۴۰-۳۴۱).

بازنشستگی هم‌چنین می‌تواند تغییری در وضعیت اقتصادی ایجاد کند، تغییری که ممکن است پیامدهای مهمی برای نگرش‌ها و رفتار سیاسی داشته باشد؛ به عنوان مثال،

شواهد خوبی وجود دارد مبنی بر این که اهمیت تأمین اجتماعی برای رفاه مالی سالمندان یک محرک مهم برای نگرش‌ها و اقدامات سیاسی آن‌هاست (پترسون و همکاران، ۲۰۲۰: ۶۰). با بدتر شدن سلامت در سال‌های پیری، نیاز به کمک از سوی دیگران، از جمله دولت، افزایش می‌یابد و می‌تواند منجر به حمایت از سیاست‌های مراقبت‌های بهداشتی مداخله‌گر و بازتوزیعی شود. در مجموع، پیری شبکه پیچیده‌ای از تغییرات را به همراه دارد، و استدلال‌های نظری و تحقیقات نشان می‌دهد که در حالت تعادل، می‌توان انتظار داشت که پیری بسیاری را به سمت راست سیاسی سوق دهد (همان: ۶۰)؛ برای مثال، دونالد ترامپ رئیس‌جمهور آمریکا، در سال ۲۰۱۵ م. گفت که «من مانند هر جمهوری خواه دیگر، تأمین اجتماعی را قطع نمی‌کنم». و دولت فدرال بیشتر برای مدیر (پوشش به افراد مسن)، نسبت به «مدیکید»^۴ (پوشش پزشکی برای افراد فقیر) هزینه می‌کند (نواح، ۲۰۱۹).

مطالعات قبلی نشان داد که رهبران، به ویژه نگرش‌ها و رفتارهای آن‌ها، تأثیر مهمی بر عملکرد و رفاه پیروان در طول عمر کاری آن‌ها دارد؛ در این راستا، یک مطالعه طولی فنلاندی نشان داد که رفتارهای رهبری معطوف به نیازهای پیروان مسن‌تر تنها عوامل مهمی است که توانایی کاری را در بین پیروان مسن (۵۰ سال و بالاتر) در طول ۱۱ سال حفظ و افزایش داده است. این رفتارهای رهبری شامل یک نگرش باز و غیرکلیشه‌ای نسبت به سن و سالمندی، باز بودن برای مشارکت و همکاری، توانایی برقراری ارتباط و سازماندهی کاری متمایز از سن است؛ بنابراین، رهبری که نسبت به نیازهای خاص پیروان مسن‌تر حساس است، برای حفظ انگیزه کاری و عملکرد بالا با افزایش سن پیروان، حیاتی به نظر می‌رسد. ترجیحات هم‌سن و سال بر سایر صفات، مانند جنسیت یا نژاد، برتری دارد. رأی‌دهندگان مسن تنها کسانی هستند که ترجیحات قوی برای کاندیدای سیاسی مسن نشان می‌دهند؛ در حالی که رأی‌دهندگان جوان ترجیحی برای نامزدهای جوان نشان نمی‌دهند. این عدم تقارن را می‌توان با این واقعیت توضیح داد که بازنشستگان نسبت به جمعیت در سن کار علائق همگن‌تری دارند و جوانان انتظار دارند که پیر شوند، در حالی که عکس آن درست نیست (مگنی برتون، ۲۰۲۱: ۸).

این ترجیحات کاملاً منطقی هستند؛ در واقع، رهبران مسن به احتمال زیاد قوانینی را پیشنهاد می‌کنند یا وضع می‌کنند که به نفع اعضای مسن باشد، یا به این دلیل که نگرش‌های مشابهی دارند یا به این دلیل که با مسائل مشابهی مواجه شده‌اند. «مک‌کلین» (۲۰۱۹)، نشان می‌دهد که شهرداران پیر به عنوان سیاستمدار در مقایسه با شهرداران جوان تمایل بیشتری به رفاه سالمندان دارند تا رفاه کودکان؛ به همین ترتیب، «کری» و «هایدون» (۲۰۱۸)، نشان می‌دهند که قانون‌گذاران مسن در کنگره ایالات متحده نسبت به همکاران جوان خود، احتمالاً قوانینی را ارائه می‌کنند که به مسائل افراد مسن رسیدگی می‌کند. این

تأثیر رأی دهندگان مسن در سیاست احتمالاً در آینده نزدیک افزایش می‌یابد؛ زیرا جمعیت در بیشتر مناطق جهان به سرعت در حال پیر شدن است. این بدان معناست که رأی دهندگان با سن متوسط پیرتر می‌شوند و بنابراین افراد در سن بازنشستگی یا نزدیک به آن قدرت سیاسی بیشتری کسب می‌کنند (مگنی برتون، ۲۰۲۱: ۸)؛ بنابراین، در دموکراسی‌های معاصر، ژرونتوکراسی (حکومت سالخوردگان) آینده روشنی در پیش رو دارد (همان: ۸). سیاست‌های رفاهی، با توجه به پیری فزاینده جمعیت، در اولویت برنامه‌های رهبران سیاسی قرار می‌گیرد. کاهش قابل توجهی از مزایای افراد مسن که بخش بزرگی از جمعیت - و در حال رشد - هستند، دشوار خواهد بود. افراد مسن، بخش بزرگی از رأی دهندگان نیز هستند. این حقایق بدون شک، تردید رهبران سیاسی، را برای اصلاح هزینه‌های اجتماعی سالمندان، با وجود یک بحران بزرگ توضیح می‌دهد و این‌که چرا حتی تلاش‌های کوچک برای تغییر اغلب ناموفق بوده است (هاس، ۲۰۰۷: ۱۲۳)؛ در واقع، به خوبی تشخیص داده شده است که پیری جمعیت می‌تواند تغییرات ساختاری با محوریت کاهش نیروی کار، از یک سو، و اولویت دادن به سیاست رفاهی، از سوی دیگر، ایجاد کند (رازین و هورست شومر، ۲۰۲۲).

۶. نتیجه‌گیری

تغییرات ساختار سنی جمعیت، بیش از پیش تحلیل رفتار سیاسی افراد مسن را در مقایسه با سایر گروه‌های سنی مهم می‌کند. این تغییرات می‌تواند خود فرآیند سیاسی و نتایج سیاسی آن را تغییر دهد. به گونه‌ای که ممکن است سیاست‌ها را به سمت نتایج منحرف کند که منجر به نمایندگی‌های نابرابر شود. در این راستا، سعی شد تا با چارچوب تئوریک عدم تعهد، پیامدهای تغییر ساختار سنی جمعیت به سمت جامعه‌ای پیر، از منظر جامعه‌شناسی سیاسی به تحلیل گذاشته شود. تغییراتی که افراد مسن از نظر جسمی و روانی با آن روبه‌رو می‌شوند، شرایط متفاوتی را رقم می‌زند که استراتژی عدم تعهد از آن به عنوان عدم درگیری فعال یاد می‌کند. وضعیتی که بر کاهش میزان مشارکت‌های سیاسی، کاهش سرمایه اجتماعی، تقلیل نهادهای جامعه مدنی و کاهش منازعات سیاسی در جامعه پیر منجر می‌شود؛ چراکه افراد مسن مطابق با استراتژی عدم تعهد در سال‌های پایانی عمر، تدریجاً ارتباطات اجتماعی خود را با جامعه و دیگران کاهش داده و هم‌زمان جامعه نیز، متقابلاً فرد را از طریق الزامات عقلایی-قانونی نظام شغلی، تغییر ماهیت خانواده و غیره از خود جدا می‌سازد. در نتیجه، افراد مسن سطح فعالیت‌های خود را کاهش می‌دهند، به دنبال نقش‌های منفعل‌تر هستند؛ از این رو، تعامل فرد پیر در نظام اجتماعی، که او متعلق به آن است کاهش می‌یابد. از دیگر پیامدهای پیر شدن جامعه، تغییر در اولویت‌ها، نگرش و رفتار افراد نسب به موضوعات سیاسی می‌باشد، که این تغییرات متأثر از پیر شدن،

نیازها و تغییرات روانی و فیزیولوژیکی این دوره است؛ بنابراین همان‌گونه که بررسی شد رفتار انتخاباتی رأی‌دهندگان، الگوهای رأی‌دادن و اولویت‌های سیاسی رأی‌دهندگان در جامعه پیر متفاوت خواهد بود. از منظر تئوری عدم تعهد، پیامدهای مهم این تغییر در رفتار، اولویت و نگرش سیاسی علاوه بر حرکت جامعه به سمت محافظه‌کاری و کاهش گرایش به پذیرش نوآوری و اصلاحات در جامعه، اداره پست‌های رهبری بیشتر از هر زمان دیگری توسط افراد مسن است. رهبران سیاسی مسنی که توانایی‌های جسمی و شناختی آنان به دلیل کهولت سن کاهش یافته و می‌تواند پیامدهایی از جمله: رواج ژرونتوکراسی، گسترش محافظه‌کاری و دوری از سیاست‌های تغییرات سریع و بنیادین، تغییر اولویت‌ها به طرف گسترش سیاست‌های رفاهی، کاهش منازعات بین‌المللی و کاهش جاه‌طلبی‌های سیاسی را به همراه داشته باشد. رهبران پیر ممکن است در جایگاه سیاسی خود عملکرد ضعیفی داشته باشند و آن‌چه که می‌تواند این عملکرد ضعیف رهبران مسن را توضیح دهد، این است که علاوه بر کاهش سلامتی و توانایی‌های شناختی آنان، توضیح دیگر در کاهش افق‌های زمانی رهبران مسن نهفته است. با نزدیک شدن رهبران سیاسی به پیری و از کار افتادگی، آن‌ها با انگیزه‌های کمتری برای سرمایه‌گذاری در پست و جایگاه سیاسی خود مواجه می‌شوند که در نهایت بر زمان و انرژی آن‌ها برای کار خود تأثیر می‌گذارد. رهبران مسن تمایل دارند در زمان حضور در مقام، بیشتر رفتار ایدئولوژیک و نه استراتژیک را داشته باشند. از آنجایی که در جامعه پیر، افراد مسن درصد قابل توجهی از جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند و وزن این گروه جمعیتی با گذشت زمان نسبت به سایر گروه‌های جمعیتی زیاد می‌شود و نقش آنان در تحولات سیاسی با افزایش نسبت آنان در جمعیت بیشتر خواهد شد، از منظر جامعه‌شناسی سیاسی نمایندگی‌های نابرابری را در جامعه رقم خواهد زد. تغییر اولویت‌های رهبران، به طرف گسترش سیاست‌های رفاهی و نگاه‌داری سالمندان، به جای دفاع از محیط زیست یا حمایت از سیاست‌های مربوط به مبارزه با تغییرات آب‌وهوایی، توسعه آموزش، رفع بیکاری، کاهش تورم در همین راستا قابل توضیح است.

سیاسگزاری

از داوران ناشناس نشریه که با پیشنهادهای سازنده خود در غنای مطالب مقاله نقش داشته‌اند، کمال تشکر را داریم.

مشارکت درصدی نویسندگان

مشارکت همه نویسندگان در نگارش مقاله برابر بوده است.

تعارض منافع

نویسندگان ضمن رعایت اخلاق نشر در ارجاع‌دهی، اعلام می‌دارند که هیچ‌گونه تعارض و منافع در مطالب این مقاله وجود ندارد.

پی‌نوشت

1. Gerontology
2. Disengagement theory
3. Comings & Henry
4. Handler
5. Mitt Romney
6. Spisak, Grabo, Arvey, and van Vugt.
7. Jenny I. Holland.
8. Rubenson
9. Zhang & Lu.
10. Chambre.
11. Gerontocracy.
12. Fengler.
13. Janet Yellen
14. Mitch McConnell.
15. Dianne Feinstein.
16. Chuck Grassley
17. Michael Turturro.
18. Raul Berton and Sophie Panel.
19. Horowitz.
20. Medicaid.

کتابنامه

- اسیری، شهلا؛ و فروغان، مهشید، (۱۳۹۶). «نگاهی تازه به سالمندی: ژروترانسندنس». چهارمین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی. <https://civil-ica.com/doc/662935>
- باستانی، سوسن؛ اعظم‌آزاده، منصوره؛ و سلطانی، فاطمه، (۱۳۸۸). «شبکه‌های اجتماعی و رفتار رأی‌دهی جوانان در شهر مشهد». جامعه‌شناسی ایران، ۱۰(۳): ۲۶-۳.
- DOR: 20.1001.1.17351901.1388.10.3.1.7
- بوژمهرانی، حسن، (۱۳۹۲). «تأثیر پیر شدن ترکیب جمعیتی ایران بر وضعیت سرمایه اجتماعی». دانش انتظامی گلستان، ۵ (۱۷): ۲۳-۸.
- سترستن، ریچارد؛ و آنجل، ژاکلین، (۱۳۹۴). دستنامه جامعه‌شناسی سالمندی: روندها و نظریه‌ها. تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.
- شجاعی، جواد، (۱۳۹۱). «جمعیت‌شناسی سیاسی میشل اس. تیتل بام». جمعیت، ۸: ۱۱۴-۱۰۱. <http://noo.rs/yMbAg>

- شیخی، محمدتقی، (۱۳۸۹). دستنامه جامعه‌شناسی سالمندی. تهران: انتشارات حریر.
- عامری فروغ، گلناز؛ گواری، فاطمه؛ نظری، طاهره؛ رشیدی نژاد، معصومه؛ و پورانا، فشارزاده، (۱۳۸۰). «تعاریف و نظریه‌های سالمندی». حیات، ۷ (۳): ۱۳-۴. https://hayat.tums.ac.ir/browse.php?a_code=A-10-25-307&slc_lang=fa&sid=1
- فتحی، الهام، (۱۳۹۹). پدیده سالمندی جمعیت در ایران و آینده آن. تهران: پژوهشکده آمار.
- قیصریان، اسحاق، (۱۳۸۸). «بررسی ابعاد اجتماعی، اقتصادی پدیده سالمندی در ایران». جمعیت، ۷۰-۶۹: ۲۸-۱. <http://noo.rs/8wWBq>
- ملک‌زاده، امیر؛ و هاشمی، سیدمحمد، (۱۳۹۵). «ویژگی‌های جامعه مدنی در ارتباط با تحقیقات پلیسی». انتظام اجتماعی، ۸ (۴): ۸۵-۱۱۴. https://sid.ir/pa-SID_per/517605/fa
- میرشکاری، جواد، (۱۳۹۶). گروه واژه‌گزینی. ویراستار. دفتر نهم، فرهنگ واژه‌های مصوب فرهنگستان، تهران: انتشارات فرهنگستان زبان و ادب فارسی.
- ونسان، کارادک، (۱۳۹۰). جامعه‌شناسی پیری و پیرشدگی. مترجم: سوسن کباری. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.

- Ameri Forogh, G., Guvvari, F., Nazari, T., Rashidinejad, M. & Purana, C., (1380). "Definitions and theories of aging". *Hayat Quarterly*, 7 (3): 4-13. (In Persian)

- Asiri, Sh. & Foroughan, M., (2016). "A new look at old age: Gerotranscendence". *The 4th International Conference on Psychology, Educational Sciences and Social Studies*. <https://civilica.com/doc/662935> (In Persian).

- Barbosa Neves, B., Fonseca, J. R. S., Amaro, F. & Pasqualotti, A., (2018). "Social capital and Internet use in an age-comparative perspective with a focus on later life". *PLoS one*, 13(2): e0192119. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0192119>.

- Baštani, S., Azam Azadeh, M. & Soltani, F., (1388). "Social networks and voting behavior of young people in Mashhad". *Journal of Sociology Iran*, 10(3): 3-26. (In Persian).

- Bertoli, A., Dafoe, A. & Trager, R., (2016). *The Young and the Reckless: Leaders and Interstate Conflict*: 1-11.

- Bozhmehrani, H., (2012). “The effect of Iran’s demographic aging on the state of social capital”. *Golestan Police Science Quarterly*, 5 (17): 8-23. (In Persian)
- Byun, J. & Carson, A., (2023). “More than a Number: Aging Leaders in International Politics”. *International Studies Quarterly*, 67(1): sqad008.
- Cumming, E., Dean, L. R., Newell, D. S. & McCaffrey, I., (1960). “Disengagement-a tentative theory of aging”. *Sociometry*, 23(1): 23-35.
- Cumming, E., Dean, L. R., Newell, D. S. & McCaffrey, I., (1960). “Disengagement-a tentative theory of aging”. *Sociometry*, 23(1): 23-35.
- Cutler, S. J. & Hendricks, J., (2000). “Age differences in voluntary association memberships: Fact or artifact”. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 55(2): S98-S107.
- Förstl, H., (2020). “Aging heads of state: the politics of dementia and geriatric cognitive disorders”. *Dementia and Geriatric Cognitive Disorders*, 49(2): 121-128.
- Goerres, A., (2007). *Political participation of older people in Europe*. London School of Economics and Political Science (United Kingdom).
- Goerres, A., (2008). “The grey vote: Determinants of older voters’ party choice in Britain and West Germany”. *Electoral Studies*, 27(2): 285-304.
- Holland, J. L., (2013). *Age gap? The influence of age on voting behavior and political preferences in the American electorate*. Washington State University.
- Horowitz, M., McDermott, R. & Stam, A. C., (2005). “Leader age, regime type, and violent international relations”. *Journal of Conflict Resolution*, 49(5): 661-685.
- ILO., (2021). *Trade unions in transition: What will be their role in the future of work?*.
- Kaysarian, I., (2008) “Investigation of the social and economic aspects of the phenomenon of aging in Iran”. *Population Quarterly*, 69-70: 1-28. (In Persian)
- Kirkpatrick, M., (2023). *What Is a Gerontocracy? A Government Ruled by the Elderly*. <https://www.teenvogue.com/story/what-is-a-gerontocracy?m-bid>

- Leuprecht, C., (2010). "International Security Strategy and Global Population Aging". *Journal of Strategic Security*, 3(4): 27-48
- Lopez, M., (2019). "How important is age when it comes to holding political office? Depends on whom you ask". available in: <https://www.thedenverchannel.com/meghan-lopez>.
- Magni-Berton, R. & Panel, S., (2021). "Gerontocracy in a comparative perspective: Explaining why political leaders are (almost always) older than their constituents". *Sociology Compass*, 15(1): e12841.
- Malekzadeh, A. & Hashemi, S. M., (2015). "Characteristics of civil society in relation to police investigations". *Social Order*, 8(4): 85-114. SID. <https://sid.ir/paper/517605/fa> (In Persian)
- Mayer, J., (2020). *Dianne Feinstein's Missteps Raise a Painful Age Question Among Senate Democrats*. The New Yorker, Retrieved 10 December 2020.
- Miah, Md. Abdur-R., (2019). "Social Theories Of Ageing". See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/337622643>. DOI: 10.13140/RG.2.2.23716.42885.
- Mirshkari, J., (2016). *Word selection group*. the editor Ninth Office Dictionary of words approved by the academy. Tehran: Persian Language and Literature Academy Publications. (In Persian)
- Noah, Timothy. (2020). "America, the Gerontocracy". *Politico*. 3 September 2019. Retrieved 21 September.
- Pathath, A. W., (2017). "Theories of aging". *The International Journal of Indian Psychology*, 4(3): 15-22.
- Peterson, J. C., Smith, K. B. & Hibbing, J. R., (2020). "Do people really become more conservative as they age?". *J. Polit.*, 82 (2): 600–611.
- Pošt, J. M., (1980). "The seasons of a leader's life: Influences of the life cycle on political behavior". *Political Psychology*, 2(3/4): 35-49.
- Quintelier, E., (2007). "Differences in political participation between young and old people". *Contemporary Politics*, 13(2): 165-180.
- Razin, A. & Schwemmer, A., (2022). "Ageing and Welfare State Policy: A Macroeconomic Perspective". *Journal of Government and Economics*, 5: 100030.

- Roberts, D. C. & Wolak, J., (2022). "Do Voters Care about the Age of their Elected Representatives?". *Political Behavior*: 1-20.
- Rosing, K. & Jungmann, F., (2015). "Leadership and aging". *Encyclopedia of geropsychology*: 1-8.
- Saha, L. J. & Edwards, K., (2007). *Youth and Political Participation*. BRILL.
- Schmidhauser, J. R., (1958). "The political behavior of older persons: a discussion of some frontiers in research". *Western Political Quarterly*, 11(1): 113-124.
- Settersen, R. & Engel, J., (2014). *Handbook of the sociology of aging: trends and theories*. Tehran: University of Tehran Printing and Publishing Institute. (In Persian)
- Sevi, S., (2021). "Do young voters vote for young leaders?". *Electoral Studies*, 69: 102200.
- Sheikhi, M. T., (1389). *Handbook of the sociology of aging*. Tehran: Harir Publications. (In Persian)
- Shiraev, E., (2021). "The Aging Leader: Approaching Age As A Factor In International Relations". *Вестник Санкт-Петербургского Университета. Международные Отношения*, 14 (4): 446-455.
- Shojaei, J., (2011). "The Political Demography of Michelle S. Tittlebaum". *Population Quarterly*, 80: 101-114. (In Persian)
- Simonton, D. K., (1980). "Land battles, generals, and armies: Individual and situational determinants of victory and casualties". *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(1): 110-119. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.38.1.110>
- Sloam, J. & Henn, M., (2019). *Rejuvenating politics: Young political participation in a changing world*. Youthquake 2017: The rise of young cosmopolitans in Britain, 17-42.
- Solevid, M. & Scheiber Gyllenspetz, A. I., (2022). "Capability and political participation among ageing populations". *A multidisciplinary approach to capability in age and ageing*, 233-248.
- Stoecker, R. & Witkovsky, B., (2023). "Elder Civic Engagement and Rural Community Development". *Ageing international*, 48(2): 526-546. <https://doi.org/10.1007/s12126-022-09488-4>

- Thoits, P. A., (2011). “Mechanisms linking social ties and support to physical and mental health”. *Journal of Health and Social Behavior*, 52(2): 145–161.
- Thompson, (2020). Why Do Such Elderly People Run America?. <https://www.theatlantic.com.translate.google/ideas/archive/2020/03/why-are-these-people-so-freaking-old/607492>.
- Tilley, J., (2005). “Research note: libertarian-authoritarian value change in Britain 1974- 2001”. *Polit. Stud.*, 53: 442–453.
- Tilley, J. & Evans, G., (2014). “Ageing and generational effects on vote choice: combining cross-sectional and panel data to estimate APC effects”. *Elect. Stud.*, 33 (1): 19–27.
- United Nations, (2005). *World Population Prospects: the 2004 revision*. Vol. 1, 2 and 3, New York.
- Walker, A., (1981). “Towards a Political Economy of Old Age”. *Ageing and Society*, 1: 73–94.
- Walter, F. & Scheibe, S., (2013). “A literature review and emotion-based model of age and leadership: New directions for the trait approach”. *The Leadership Quarterly*, 24(6): 882–901. <https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2013.10.003>
- Winkler, H., (2015). “How will ageing populations affect politics?”. available in: <https://www.weforum.org/agenda/2015/06>
- Zhang, J. & Lu, N., (2019). “What Matters Most for Community Social Capital among Older Adults Living in Urban China: The Role of Health and Family Social Capital”. *International journal of environmental research and public health*, 16(4): 558. <https://doi.org/10.3390/ijerph16040558>
- Vincent, K., (2019). *Sociology of aging*. translator: Susan Kobari Tehran: Sociologists Publications. (In Persian)